

บทที่ 2

ประวัติ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทางกฎหมายในการควบคุม การจำหน่ายพืชป่า

การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้นำประวัติ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมและคุ้มครองพืชป่า ซึ่งเป็นพืชป่าที่ใกล้จะสูญพันธุ์ คือเรื่องการคุ้มครองพืชป่ารวมทั้งแนวคิดและทฤษฎีเรื่องความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity) ที่ว่าสิ่งมีชีวิตต่างพึ่งพาเกื้อกูลซึ่งกันและกัน หากขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไประบบนิเวศจะเสียไปด้วย ผู้ศึกษาจึงนำมาเป็นกรอบความคิดในการศึกษา

ประวัติเกี่ยวกับการคุ้มครองพืชป่า

พืชป่ากำเนิดมาเป็นเวลานานกว่าสองพันล้านปีมาแล้วและยังมีวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงลักษณะให้เข้ากับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีชีวิตอยู่ได้ พืชป่าซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการอยู่ตลอดเวลา ปัจจุบันพืชป่าต่าง ๆ มีจำนวนประมาณในโลกล้อมอยู่ประมาณ 375,000 ชนิดและเป็นพืชป่าที่มีดอกและผลอยู่ประมาณ 250,000 ชนิด เมื่อเปรียบเทียบกับระยะเวลาที่มนุษย์เกิดขึ้นมาในโลกเป็นครั้งแรกคือเมื่อประมาณ 250,000 ปีที่แล้ว ดังนั้นมนุษย์จึงรู้จักใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของพืชป่ามาตั้งแต่อดีตเป็นอย่างดี มนุษย์จึงสามารถนำของป่า อาทิเช่น พืชป่าบางชนิดไปใช้เป็นอาหารและเครื่องใช้ไม้สอยต่าง ๆ พืชป่าบางชนิดสามารถปรุงเป็นยาสมุนไพรรักษาโรคได้ด้วย การที่มนุษย์สามารถทราบระยะเวลาที่พืชป่ามีการกำเนิดขึ้นมาในโลกนี้ได้ว่ามีระยะเท่าใดนั้น ต้องอาศัยโดยการพิสูจน์ซากพืชป่าสมัยดึกดำบรรพ์ที่พบอยู่ตามชั้นหินต่าง ๆ ที่นักวิทยาศาสตร์ได้ค้นคว้าศึกษาเรียบเรียงไว้เป็นยุคสมัยต่าง ๆ เมื่อประเทศไทยได้มีการสำรวจแร่ถ่านหินกันขึ้นทำให้ได้พบซากพืชป่าหลายชนิดซึ่งปัจจุบันนี้ได้สูญพันธุ์ไปเกือบหมดแล้ว แต่ยังมีร่องรอยของพืชป่าสมัยดึกดำบรรพ์ที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปร่างตกค้างอยู่อีกหลายอย่าง ที่เห็นอย่างชัดได้ในปัจจุบันคือ ปรอง หรือมะพร้าวเสียดา ซึ่งพันธุ์ไม้กลุ่มนี้ยังมีอยู่ในปัจจุบันประมาณ 65 ชนิด และหญ้าถอดปล้องซึ่งมีอยู่เพียง 25 ชนิดเท่านั้น พืชป่านั้นเป็นของป่า (กรมป่าไม้, 2544, หน้า 7) ซึ่งพระราชบัญญัติป่าไม้ได้กำหนดความหมายของป่าให้ความหมายของพืชต่าง ๆ ตลอดจนสิ่งมีชีวิตอื่นที่เกิดขึ้นจากพืชนั้นด้วย เมื่ออดีตยังไม่ค่อยรู้จักกันอย่างแพร่หลาย แต่ในปัจจุบันได้มีค่านิยมที่ชอบนำพืชป่ามาตั้งโชว์ไว้ที่บ้านสำหรับกลุ่มคนที่มีฐานะซึ่งรวมไปถึงบุคคลที่ชอบพวก

พืชป่าด้วย โดยเป็นผลมาจากมีผู้ลักลอบเก็บพืชป่าจากในป่าลึกตามธรรมชาตินำออกมาจำหน่ายทำให้พืชป่าที่มีอยู่ตามธรรมชาติลดจำนวนลงเป็นอย่างมากจึงมีพระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ.2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติพันธุ์พืช (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 บัญญัติขึ้นมาเพื่อให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ประกาศชนิดและชื่อพันธุ์พืชของพืชใหม่เป็นพืชสงวนหรือพืชต้องห้าม ซึ่งมีการประกาศแล้วจะต้องห้ามส่งออกพืชสงวน หรือนำเข้า พืชต้องห้ามต่อมาได้มีการคุ้มครองพืชที่ใกล้จะสูญพันธุ์ การคุ้มครองพันธุ์พืชที่ใกล้จะสูญพันธุ์ พืชชนิดนี้จะเป็นพืชที่มีการประกาศกำหนดในบัญชีแนบท้ายอนุสัญญาไซเตส (CITES) ซึ่งเป็นพืชที่มีแหล่งกำเนิดในราชอาณาจักรหรือไม่มีแหล่งกำเนิดในราชอาณาจักร โดยพืชชนิดดังกล่าวในบัญชีแนบท้ายอนุสัญญาไซเตส (CITES) ถือว่าเป็นพืชที่อาจสูญพันธุ์ได้เนื่องจากผลกระทบทางการค้าระหว่างประเทศจึงต้องมีการขออนุญาตนำเข้าและส่งออก ต่อมาได้มีการบัญญัติความหมายของพืชป่าลงในพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ.2542 มาตรา 3 ให้คำนิยามพันธุ์พืชป่า หมายความว่า พันธุ์พืชที่มีหรือเคยมีอยู่ในประเทศตามสภาพธรรมชาติและยังมิได้นำมาใช้เพาะปลูกอย่างแพร่หลาย พืชป่าในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (The Convention on Biological Diversity: CBD) ความหลากหลายทางชีวภาพ หมายถึง การมีสิ่งมีชีวิตนานาชนิด หลากหลายสายพันธุ์ซึ่งรวมถึงพืชป่าอยู่ในระบบนิเวศที่แตกต่างกันในโลกนี้มีองค์ประกอบอยู่หลายประการ คือ ความหลากหลายของชนิดพันธุ์ ความหลากหลายภายในชนิดพันธุ์ซึ่งทำให้เกิดความหลากหลายทางพันธุกรรมและความหลากหลายของระบบนิเวศ ความหลากหลายของชนิดพันธุ์อาจเป็นสิ่งที่เห็น ได้ชัดที่สุด พืช สัตว์ จุลินทรีย์มากมายหลายชนิดรอบตัวเราซึ่งความหมายของความหลากหลายของชนิดพันธุ์ในโลกนี้มีสิ่งมีชีวิตมากที่สุดที่เป็นพืชป่ามากมาย การทำลายแหล่งที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นในโลกอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องจนถึงทุกวันนี้เป็นผลทำให้สิ่งมีชีวิตหลายชนิดสูญสลายไปเสียก่อนที่โลกจะถูกค้นพบและจำแนกวินิจฉัยอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ: CBD เป็นข้อตกลงด้านสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศที่มีเจตนารมณ์ให้รัฐบาลทุกประเทศพัฒนาประเทศโดยไม่ละเลยการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติโดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์หลักไว้ 3 ประการ คือ

1. เพื่ออนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ
2. เพื่อใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน
3. เพื่อแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้จากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างเท่าเทียมและ

ยุติธรรม

โดยอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ CBD ถือกำเนิดขึ้นในการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาประเทศ ณ นครริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล เมื่อ ค.ศ.1992 ปัจจุบันอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ CBD มีภาคีสมาชิก 191 ประเทศ

ประเทศไทยลงนามในอนุสัญญาเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน ค.ศ.1992 ให้สัตยาบันเข้าเป็นภาคีเมื่อ วันที่ 31 ตุลาคม 2003 และมีผลบังคับใช้เมื่อ 29 มกราคม พ.ศ.2004 (พ.ศ.2547) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลักโดยมีสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นหน่วยประสานงานหลัก (National Focal Point)

พันธกรณีของภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ CBD

การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นข้อตกลงของความหลากหลายทางชีวภาพ คือ การมีสิ่งมีชีวิตนานาชนิดหลากหลายสายพันธุ์ ซึ่งรวมถึง ไปพืชป่าด้วยที่อยู่ในระบบนิเวศที่มีความแตกต่างกันใน โลกนี้มีองค์ประกอบอยู่หลายประการคือ ความหลากหลายของชนิดพันธุ์ ความหลากหลายภายในชนิดพันธุ์ ซึ่งทำให้เกิดความหลากหลายทางพันธุกรรมและความหลากหลายของระบบนิเวศ ความหลากหลายของชนิดพันธุ์อาจเป็นสิ่งที่เห็น ได้ชัดที่สุดคือ พืช สัตว์ จุลินทรีย์หลายชนิดรอบตัวเรา โดยความตกลงของความหลากหลายของชนิดพันธุ์ใน โลกนี้มีสิ่งมีชีวิตอยู่ซึ่งรวมถึง พืชป่ามากมายนัก การทำลายแหล่งที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นใน โลกอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องจนถึงทุกวันนี้ มีผลทำให้สิ่งมีชีวิตหลายชนิดสูญสลายไปเสียก่อนที่โลกจะค้นพบและจำแนกวินิจฉัย (สำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, 2539, หน้า 98)

อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ: CBD กำหนดให้แต่ละประเทศภาคีต้องดำเนินการ ดังนี้

1. การดำเนินการให้มากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้และเท่าที่เหมาะสม เพื่อการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติอันได้แก่ การจัดตั้งระบบพื้นที่คุ้มครองหรือพื้นที่ซึ่งต้องการมาตรการพิเศษ เพื่อสงวนรักษาความหลากหลายทางชีวภาพและกำหนดมาตรการเฉพาะเรื่องอีกมากมายหลายมาตรการ
 2. การอนุรักษ์นอกถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติโดยการวางมาตรการบำรุงและฟื้นฟูชนิดพันธุ์ที่ใกล้จะสูญพันธุ์และนำกลับเข้าสู่ถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติเดิมอย่างยั่งยืน
 3. เพื่อให้มีการใช้ประโยชน์องค์ประกอบของความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน
- อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพกำหนดให้แต่ละภาคี

4. ต้องประสานการอนุรักษ์กับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรชีวภาพอย่างยั่งยืนเพื่อให้เข้ากัน
นโยบายและแผนของชาติ

5. ต้องสนับสนุนชุมชนท้องถิ่นในการจัดทำและปฏิบัติตามมาตรการแก้ไขฟื้นฟูในพื้นที่
เสื่อมโทรม

6. ต้องส่งเสริมความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนในการพัฒนา
วิธีการใช้ประโยชน์ทรัพยากรชีวภาพอย่างยั่งยืน

7. เพื่อแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้จากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างยุติธรรมและเท่า
เทียม อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า อำนาจในการพิจารณา
กำหนดการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมขึ้นอยู่กับรัฐบาลแห่งชาติและกำหนดให้ภาคีต้องพยายาม
สร้างเงื่อนไขเพื่ออำนวยความสะดวกการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมหากเป็นการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม
ต่อสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้การวางกลไกในการต่อรองผลประโยชน์บนเงื่อนไขข้อตกลงร่วมกัน
ระหว่างผู้ให้และผู้ขอใช้พันธุกรรม โดยให้ประเทศซึ่งเป็นผู้ให้ทรัพยากรพันธุกรรมได้รับถ่ายทอด
เทคโนโลยี ซึ่งใช้ทรัพยากรพันธุกรรมนั้นจากประเทศผู้รับทั้งนี้บนพื้นฐานแห่งความยุติธรรมและ
ความเสมอภาค ประเทศสมาชิกต้องสนับสนุนทางการเงิน อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทาง
ชีวภาพมีสถานะเป็น “กฎหมายระหว่างประเทศ” ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อสร้างความร่วมมือของประชาคม
โลกในการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและ
เป็นธรรมเนื่องจากปัญหาในด้านต่าง ๆ ของความหลากหลายทางชีวภาพ เช่น การทำลายระบบ
นิเวศน์ในป่าเขตร้อนอันเป็นแหล่งกำเนิดและถิ่นที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตจำนวนมาก การสูญพันธุ์
ของสิ่งมีชีวิต การค้าขายพืชป่าและสัตว์ป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ ฯลฯ ล้วนเป็นปัญหาที่ต้องอาศัยความ
ร่วมมือจากประเทศต่าง ๆ ในการดำเนินงานโดยประเทศใดประเทศหนึ่งไม่อาจแก้ไขปัญหาให้
คล่องตัว ความหลากหลายทางชีวภาพตามนิยามของอนุสัญญา หมายถึง ความหลากหลายของชนิด
ของสิ่งมีชีวิต ความหลากหลายทางพันธุกรรมและความหลากหลายทางระบบนิเวศน์จึงนับเป็น
อนุสัญญาระหว่างประเทศฉบับแรกที่ครอบคลุมการบริหารจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ
(สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม) อันเป็นสาระสำคัญของ
อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ แบ่งเป็น 3 ประเด็นหลัก คือ การอนุรักษ์ การใช้
ประโยชน์อย่างยั่งยืนและการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเท่าเทียม

1. ด้านการอนุรักษ์ ศึกษากำหนดให้ภาคีต้องดำเนินการอนุรักษ์ทั้งในถิ่นที่อยู่อาศัยตาม
ธรรมชาติและการอนุรักษ์นอกถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ เช่น ในธนาคารพันธุกรรม สวน
พฤกษศาสตร์ สวนสัตว์ โดยมีมาตรการต่าง ๆ เช่น การจัดตั้งระบบพื้นที่อนุรักษ์ การฟื้นฟูระบบ

นิเวศน์ที่เสื่อมโทรม การให้ความเคารพและสงวนรักษาความรู้และการปฏิบัติของชุมชนพื้นเมือง และท้องถิ่น ด้านการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน

2. ด้านการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน การเข้าถึงทรัพยากร กำหนดให้ภาคีสมาชิกพยายามสร้างเงื่อนไขเพื่อเอื้ออำนวยในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมสำหรับการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมต่อสิ่งแวดล้อมโดยภาคีอื่น ๆ และไม่วางข้อจำกัดซึ่งขัดแย้งต่อวัตถุประสงค์ของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพและการกำหนดให้เข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ได้รับการตกลงร่วมกัน

3. ด้านการแบ่งปันผลประโยชน์ ให้มีการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้จากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรม อย่างยุติธรรมและเท่าเทียมภายใต้เงื่อนไขที่ตกลงร่วมกันทั้งผลประโยชน์ผ่านกลไกทางการเงินหรือการถ่ายทอดเทคโนโลยี

หลักการตามอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ

สำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม (2539, หน้า 6-10) อนุสัญญาฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ในการอนุรักษ์ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรมในทุกรูปแบบ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมีแนวความคิดและหลักการดังต่อไปนี้

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างชาญฉลาดให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุดยาวนานที่สุดและโดยทั่วไปถึงกันทั้งนี้ไม่ได้หมายถึงการห้ามใช้หรือการเก็บรักษาทรัพยากรไว้เฉย ๆ แต่จะต้องนำมาใช้ให้ถูกต้องตามกาลเทศะด้วย ทรัพยากรธรรมชาติสามารถจำแนกอย่างกว้าง ๆ แบ่งออกได้เป็นทรัพยากรที่เกิดขึ้นใหม่ได้ เช่น ดิน น้ำ ป่าไม้ สัตว์ป่า พืชพันธุ์และทรัพยากรที่ไม่สามารถเกิดขึ้นมาใหม่ได้หรืออาจจะใช้ระยะเวลาในการเกิดขึ้นทดแทน ปัญหาสำคัญที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ การอนุรักษ์ทรัพยากรที่ยังอุดมสมบูรณ์ให้อยู่คงคุณสมบัติที่ดีตลอดไปในขณะเดียวกันเป็นผลดีต่อทรัพยากรอื่น ๆ เช่น น้ำ ป่าไม้ พืชป่าและสัตว์ป่าด้วย

การอนุรักษ์หรือการจัดการทรัพยากรธรรมชาติต้องคำนึงถึงทรัพยากรอย่างอื่นในเวลาเดียวกันด้วยไม่ควรแยกพิจารณาเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียวเท่านั้น เพราะทรัพยากรทุกอย่างมีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด การวางแผนการจัดการทรัพยากรนั้นต้องไม่แยกมนุษย์ออกจากสภาพแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรมหรือสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติเพราะ วัฒนธรรมและสังคมของมนุษย์ได้พัฒนาตัวเองมาพร้อมกับการใช้ประโยชน์จาก

ทรัพยากรธรรมชาติของสังคมนั้น ๆ ไม่มีการดำเนินการอนุรักษ์ใดที่จะประสบความสำเร็จได้นอกจากผู้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติได้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรนั้นและใช้ทรัพยากรนั้นอย่างชาญฉลาดเพื่อให้เกิดผลดีในทุกด้านต่อสังคมมนุษย์และควรใช้ทรัพยากรให้เอื้ออำนวยประโยชน์หลายด้านในเวลาเดียวกันด้วย (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม) การอนุรักษ์เกี่ยวข้องกับมนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในเมืองหรือในชนบทความมั่งคั่งสมบูรณ์ของประเทศขึ้นอยู่กับความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกับมนุษย์ซึ่งเป็นผู้ใช้ทรัพยากรอื่น ๆ ของประเทศนั้นและต้องเกิดขึ้นจากความสมัครใจเพื่อเป็นมาตรการที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด การดำรงชีวิตของมนุษย์ขึ้นอยู่กับสิ่งมีชีวิตไม่ว่าจะเป็นพืชป่าและสัตว์ป่า ซึ่งต่างก็อยู่ร่วมกันเกิดมาจากทรัพยากรอื่น ๆ เช่น ดิน น้ำ อากาศหนึ่ง กำลังงานของมนุษย์ตลอดจนการกินอยู่ดีทั้งทางร่างกายและจิตใจขึ้นอยู่กับคุณค่าของอาหารที่เราบริโภค มนุษย์จำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติและเชื่อในความเป็นไปตามธรรมชาติ มนุษย์สามารถนำเอาวิทยาการต่าง ๆ มาช่วยเหลือหรือบรรเทากระบวนการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติได้แต่มนุษย์ไม่สามารถนำสิ่งใดมาทดแทนธรรมชาติได้ทั้งหมด การอนุรักษ์นอกจากเพื่อการกินอยู่ดีของมวลมนุษย์แล้วยังจำเป็นต้องอนุรักษ์ธรรมชาติและเพื่อความอุดมสมบูรณ์และเป็นผลดีทางด้านจิตใจด้วย เช่น การอนุรักษ์ธรรมชาติ การอนุรักษ์สัตว์ป่า พืชป่าเพื่อความสวยงามและการพักผ่อนหย่อนใจ

การพัฒนาอย่างยั่งยืนในระยะเวลาที่ผ่านมามนุษย์มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องวิทยาศาสตร์และความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ในระบบนิเวศวิทยาของโลกมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากในระยะหลังได้มีความตกลงระหว่างประเทศปฎิญญาสากลและข้อมติต่าง ๆ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดที่ว่า การดำรงชีวิตของมนุษยชาติย่อมมีความผูกพันต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มนุษย์ได้เริ่มตระหนักว่าการดำรงชีวิตของมนุษย์มีความผูกพันอยู่กับธรรมชาติและระบบนิเวศวิทยามากขึ้นและเริ่มยอมรับว่าระบบนิเวศและทรัพยากรสิ่งมีชีวิตต่างมีข้อจำกัดด้วยกันทั้งสิ้นในขณะเดียวกันมีความเกี่ยวข้องกับระบบต่าง ๆ บนโลก การกระทำใดของมนุษย์ย่อมก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางตรงและทางอ้อมและไม่ว่าในทางที่ดีและทางที่ไม่ดีดังนั้นมนุษย์จึงจำเป็นต้องอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ให้เป็นไปโดยเกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน

การจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืนนั้นจะต้องคำนึงถึงการจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ให้เป็นไปเพื่อประโยชน์ของมนุษยชาติรุ่นหลังต่อไปด้วย กล่าวคือ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเพียงพอและรู้จักรักษาสีเขียวที่ดิเรกวมทั้งป้องกันสิ่งแวดล้อมไว้เพื่อเยาวชนรุ่นหลังต่อไปได้ใช้ประโยชน์ซึ่งไม่น้อย

กว่าปัจจุบันที่ได้ใช้ประโยชน์อยู่และต้องพยายามหลีกเลี่ยงการทำลายสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อเยาวชนรุ่นหลังต่อไปด้วย ลักษณะการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนนั้นสามารถพิจารณาได้จากสภาพของทรัพยากรที่ใช้แล้วเกิดทดแทนขึ้นใหม่ ซึ่งใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนจะต้องเป็นไปในลักษณะเป็นอัตราที่ไม่นำไปสู่การลดน้อยถอยลงของจำนวนปริมาณทรัพยากรนั้นในระยะยาวและต้องมีการดำรงรักษาศักยภาพของทรัพยากรธรรมชาตินั้นไว้ให้มีการทดแทนขึ้นใหม่ เพื่อตอบสนองความต้องการในการใช้ประโยชน์ของเยาวชนรุ่นหลังต่อไปด้วย

การแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้จากทรัพยากรพันธุกรรมอย่างยุติธรรมและเท่าเทียมกันซึ่งการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมเป็นวัตถุประสงค์หนึ่งของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ: CBD แต่ละภาคีจะต้องวางมาตรการที่มุ่งเน้นการแบ่งปันอย่างยุติธรรมและเท่าเทียมกับภาคีที่ได้ให้ทรัพยากรพันธุกรรมในเวลาเดียวกันอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ: CBD ได้ระบุว่าต้องมีเงื่อนไขการตกลงร่วมกันในการแบ่งปันดังกล่าวเสียก่อนซึ่งแสดงว่าต้องมีการเจรจาต่อรองระหว่างผู้ให้กับผู้ใช้ประโยชน์ในแต่ละกรณีไปและวางรากฐานของความร่วมมือระหว่างกันในการดำเนินงาน เช่น การวิจัยร่วมในขณะที่เข้าเป็นอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ: CBD ประเทศต่าง ๆ ส่วนใหญ่ยังไม่มีข้อกำหนดเรื่องการแบ่งปันผลประโยชน์และยังคงปล่อยให้ทรัพยากรพันธุกรรมไม่ว่าพันธุ์ป่าหรือพันธุ์ปลูกได้ถูกนำไปใช้โดยไม่มีข้อจำกัด

การมีส่วนร่วมของประชาชน ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาที่สำคัญอันมีผลกระทบต่อสาธารณชนเป็นส่วนร่วม ดังนั้นในบางประเทศให้ประชาชนมีส่วนร่วมทั้งในส่วนของกรฟ้องร้องบังคับคดีรวมถึงการออกกฎหมายเพื่อแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมซึ่งแสดงถึงการยอมรับแนวคิดที่ว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาร่วมกันของมหาชนด้วย

การเข้าถึงและสืบทอดทรัพยากรพันธุกรรม มนุษย์ได้ตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม และปัญหาทรัพยากรพืชป่า สัตว์ป่า รวมทั้งความหลากหลายของทรัพยากรในโลกนี้อยู่ในสถานะใกล้จะสูญพันธุ์และบางชนิดสูญพันธุ์ไปแล้วด้วยเหตุนี้การนำเอามาตรการเพื่อการอนุรักษ์ซึ่งทรัพยากรพันธุกรรมที่ใกล้จะสูญพันธุ์จึงเป็นอีกแนวความคิดหนึ่งในการรักษาไว้ ซึ่งทรัพยากรในโลกมิให้หมดสิ้นไป แนวความคิดนี้ได้ปรากฏในหลายอนุสัญญา เช่น อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ: CBD อนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้จะสูญพันธุ์ (CITES) อนุสัญญาว่าด้วยการอนุรักษ์สัตว์ป่าที่มีการอพยพย้ายถิ่น เป็นต้น โดยแต่ละอนุสัญญาได้วางมาตรการไว้แตกต่างกันไป เช่น การกำหนดชนิดและประเภทของพืชป่าที่ใกล้จะสูญพันธุ์ ส่วนเกี่ยวข้องกับพืชป่าของกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืชมีภารกิจหลักเกี่ยวกับการอนุรักษ์

สงวน กลุ่มครอง ฟันฟู ดูแลรักษา ส่งเสริมและทำนุบำรุงทรัพยากรป่าไม้ พืชป่า ซึ่งการจัดให้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนโดยการควบคุมป้องกันพื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่มีอยู่เดิมและฟื้นฟูป่าเสื่อมโทรมให้กลับสมบูรณ์ด้วยกลยุทธ์การส่งเสริม การกระตุ้นและการปลูกจิตสำนึกให้ชุมชนมีความรู้สึกหวงแหนและมีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรในท้องถิ่น เพื่อเป็นการรักษาความสมดุลทางระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, ออนไลน์, 2548) ตลอดจนความหลากหลายทางชีวภาพสำหรับเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารแหล่งที่อยู่อาศัยของพืชป่าและสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ทั้งนี้ภายในเขตอุทยานแห่งชาตินี้มีความเกี่ยวข้องกับพืชป่าเป็นอย่างมาก การที่ได้ทราบประวัติพืชป่าให้เข้าใจอย่างมีประสิทธิวิธามากขึ้น ควรต้องพิจารณา รวมไปถึงความหมายทั่วไปทรัพยากรพันธุกรรมพืชและหลักการคุ้มครองทรัพยากรพันธุกรรมพืชเป็นสิ่งมีชีวิตพวกหนึ่งซึ่งมีความหลากหลายมีจำนวนมากมายหลายแสนชนิดและมีความสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์และพืชป่าอย่างมาก มนุษย์เรานำพืชป่ามาใช้ประโยชน์ในหลาย ๆ ด้าน เช่น การใช้เป็นอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค ดังนั้นมนุษย์จึงรู้จักจดจำ กำหนดชื่อเรียกพรรณไม้ต่าง ๆ จัดแบ่งกลุ่มตามลักษณะที่ตนเห็นว่าเหมาะสมเพื่อความสะดวกในการใช้งานมาแต่โบราณ จนกระทั่งพัฒนาเป็นการจำแนกพืชอย่างมีหลักเกณฑ์ซึ่งเรียกว่าอนุกรมวิธานพืชหรือพฤกษานุกรมวิธาน (Plant taxonomy) (จิตรภรณ์ วัชพันธ์, 2548, หน้า 16)

สาเหตุของการลดลงของพืชป่าซึ่งเกี่ยวข้องความหลากหลายทางชีวภาพในประเทศไทยนั้น พอสรุปได้ว่ามาจากปัจจัยสำคัญ ๆ ได้คือ การนำเอาทรัพยากรชีวภาพมาใช้ประโยชน์มากเกินไป การค้าขายพืชป่าแบบผิดกฎหมาย การรบกวนแหล่งที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติและระบบนิเวศและการสูญเสียแหล่งที่อยู่อาศัย การนำพืชที่มีการตัดแต่งหน่วยถ่ายทอดพันธุกรรมหรือยีน (GMO) เข้ามาปลูก การที่ชาวเขานิยมออกเก็บพืชป่าที่อยู่ในป่าธรรมชาติโดยตรงแล้วนำมาขายริมทางรถไฟโดยเฉพาะแถวสถานีขุนตาน ตั้งอยู่ที่ ตำบลทาปลาดุก อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ในราคาที่ถูกลง ผู้คนก็นิยมซื้อกันมากในทุก ๆ เทียวที่รถไฟหยุดจอดที่สถานีแห่งนี้ เมื่อมีผู้นิยมซื้อเพิ่มขึ้นนักเก็บของป่าจึงยิ่งแสวงหาพืชป่าเฉพาะถิ่นนำเอาออกมาวางขายมากยิ่งขึ้น ในที่สุดพืชป่าหลายชนิดของประเทศไทยก็อาจสูญพันธุ์จากไปตลอดกาลเดี๋ยวนี้นั่งรถไฟผ่านสถานีขุนตานจังหวัดลำพูน ไม่ได้เห็นพืชป่านานาชนิดเหมือนอย่างแต่ก่อนอีกแล้ว

การค้าพืชป่าอย่างผิดกฎหมายก็เป็นการคุกคามพืชป่าโดยตรงอีกอย่างหนึ่งต่อความหลากหลายทางชีวภาพเพราะพืชป่าต้องอาศัยความหลากหลายทางชีวภาพ ความต้องการพืชป่าชนิดหายากมีสูงขึ้นไปทำให้ราคาของพืชป่ามีชีวิตชนิดต่าง ๆ เหล่านี้มีราคาสูงมากขึ้นทำให้พืชป่าที่กำลังจะสูญพันธุ์ต้องเผชิญกับปัญหาการถูกลักลอบค้าหรือจำหน่ายพืชป่า การตัดฟันหรือขุดถอนอย่างผิด

กฎหมาย การกระทำเช่นนี้ทำให้ประชากรพืชป่าลดลงอย่างรวดเร็วและในที่สุดหลายชนิดก็อาจสูญพันธุ์หมดไป การรบกวนแหล่งที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติและระบบนิเวศถือเป็นการคุกคามต่อการรักษาสถานะของความหลากหลายทางชีวภาพอย่างรุนแรงที่สุด การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าไม้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น ทั้งป่าดิบชื้น ป่าชายเลน ป่าพรุที่ชุ่มน้ำต่าง ๆ รวมทั้งการสร้างอ่างเก็บน้ำและเขื่อนพลังน้ำ การขยายเขตชุมชนเมือง การจัดการท่องเที่ยวปราศจากหลักการและการควบคุมโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากผู้ดำเนินการเอกชนที่มุ่งหวังเฉพาะรายได้ สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่มีผลให้ประชากรพืชป่าลดลงทั้งสิ้น นอกเหนือไปจากการคุกคามต่อชีวิตพืชป่าจากกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ดังที่กล่าวมาซึ่งมีผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพอีกประการหนึ่ง การสูญเสียแหล่งที่อยู่อาศัยในธรรมชาติ แหล่งที่อยู่อาศัยของทรัพยากรชีวภาพที่สำคัญที่สุดคือ ระบบนิเวศของป่าธรรมชาติ การตัดไม้ทำลายป่าจึงเป็นการทำลายแหล่งที่อยู่อาศัยและแหล่งอาหารที่สำคัญของสิ่งมีชีวิตให้หมดไปด้วย พืชป่าที่ซึ่งอยู่ตามธรรมชาติในป่าโดยเฉพาะบนไม้ใหญ่ทั้งหลายจะเป็นตัวควบคุมโครงสร้างของระบบนิเวศของป่า รวมทั้งสภาพภูมิอากาศในระบบนิเวศนั้น ๆ ใบไม้กิ่งไม้จากพืชป่าที่มีไม้ได้ถูกกลีบออกมาจากป่าธรรมชาติจะร่วงหล่นทับถมอยู่บนพื้นป่า และการย่อยสลายของจุลินทรีย์ ไปตามวงจรธรรมชาติ ย่อมเกิดธาตุอาหารต่าง ๆ จะกลายเป็นอาหารของสิ่งมีชีวิตในป่า โดยดำเนินไปตามระบบห่วงโซ่อาหาร (Food chain) และระดับขั้นในการกินอาหาร (Trophic levels) ของระบบนิเวศนั้น ๆ

การประชุมสุดยอดสิ่งแวดล้อมโลกคือ Earth Summit, 1992 ที่นครริโอเดอจาเนโร ประเทศบราซิลเมื่อ พ.ศ.2535 ในปฏิญญาริโอหรือ Rio Resolution ซึ่งประเทศสมาชิกของสหประชาชาติจำนวน 157 ประเทศลงนามรับรองแล้วนั้น มีอยู่ข้อหนึ่งที่ระบุไว้โดยมีใจความว่า กิจกรรมใด ๆ ทางด้านเทคโนโลยีชีวภาพ (Biotechnology) จะต้องควบคุมได้ ซึ่งประเด็นนี้บ่งชี้ให้เห็นความสำคัญในแง่ผลกระทบจากการที่มนุษย์นำผลผลิตทางเทคโนโลยีชีวภาพไปใช้และมีผลต่อสภาพแวดล้อม

ประเภทของพืชป่าเป็นพืชที่มีหรือเคยมีอยู่ในประเทศตามสภาพธรรมชาติและยังมิได้นำมาใช้เพาะปลูกอย่างแพร่หลาย

1. พืชป่าเฉพาะถิ่น หมายความว่า พืชป่าที่มีอยู่เฉพาะในชุมชนใดชุมชนหนึ่งภายในราชอาณาจักรและไม่เคยจดทะเบียนเป็นพืชป่าใหม่
2. พืชป่าพื้นเมืองทั่วไป หมายความว่า พืชป่าที่กำเนิดภายในประเทศหรือมีอยู่ในประเทศซึ่งยังมิได้มีการใช้ประโยชน์อย่างแพร่หลาย

อนุสัญญาไซเตส (CITES)

เจตนารมณ์ของอนุสัญญาไซเตส (CITES) เพื่อต้องการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ป่าและพืชป่าในโลกเพื่อประโยชน์แห่งมวลมนุษยชาติของชนรุ่นนี้และอนุชนรุ่นต่อไปโดยมุ่งเน้นทรัพยากรสัตว์ป่าและพืชป่าใกล้จะสูญพันธุ์หรือถูกคุกคามจนอาจเป็นเหตุให้สูญพันธุ์ได้ในอนาคต โดยการสร้างเครือข่ายทั่วโลกในการชักชวนเพื่อนร่วมโลกให้มาช่วยกันอนุรักษ์ทั้งสัตว์ป่าและพืชป่าตลอดจนผลิตภัณฑ์

การอนุรักษ์เป็นการจัดการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้ได้ผลประโยชน์สูงสุดและยั่งยืนที่สุดที่สามารถทำได้และควรคุ้มครองไว้เพื่อประโยชน์ของชนรุ่นนี้และอนุชนรุ่นต่อไป ดังนั้นประชาชนและประเทศต่าง ๆ สมควรเป็นผู้ให้ความคุ้มครองสัตว์ป่าและพืชป่าของตนดีที่สุด รวมทั้งความร่วมมือระหว่างประเทศซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง สำหรับการคุ้มครองสัตว์ป่าและพืชป่าบางชนิดเพื่อไม่ให้เกิดการใช้ประโยชน์เกินสมควร จากการค้าระหว่างประเทศและประเทศภาคีในอนุสัญญาไซเตส (CITES) จึงตระหนักถึงคุณค่าที่เพิ่มขึ้นตลอดเวลาของสัตว์ป่าและพืชป่าทางด้านสุนทรียภาพ วิทยาศาสตร์ วัฒนธรรม การพักผ่อนหย่อนใจและเศรษฐกิจ อนุสัญญาไซเตส (CITES) ได้กำหนดกรอบการปฏิบัติงานระหว่างประเทศในการทำการค้าชนิดพันธุ์ที่กำลังจะสูญพันธุ์ โดยการกำหนดให้ประเทศภาคีที่เป็นผู้ส่งออกและผู้นำเข้ามีความรับผิดชอบร่วมกันในการปฏิบัติเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์

เหตุผลการมีอนุสัญญาไซเตส (CITES) เนื่องจากการค้าสัตว์ป่าและพืชป่าทั่วโลกมีปริมาณและมูลค่ามหาศาลมีผลโดยตรงและโดยอ้อมต่อประชาชนทำให้ทรัพยากรธรรมชาติลดจำนวนลงอย่างรวดเร็วซึ่งบางชนิดใกล้จะสูญพันธุ์

ความหมายพืชป่าตามอนุสัญญาไซเตส (CITES) ซึ่งปรากฏในอนุสัญญาไซเตส (CITES) ในมาตรา 1 กำหนดถึงลักษณะของพืชป่าที่อยู่ในขอบข่ายภายใต้การปรับใช้อนุสัญญาไซเตส (CITES) โดยให้ความหมายที่สำคัญ 2 ลักษณะ คือคำว่าชนิดพันธุ์ หรือ Species และคำว่าตัวอย่างพันธุ์หรือ Specimen

คำว่าชนิดพันธุ์ หรือ Species ตามอนุสัญญาไซเตส (CITES) ได้ให้ความหมาย หมายถึง ชนิดพันธุ์ ชนิดพันธุ์ย่อย หรือชนิดพันธุ์อย่างเดียวกัน ซึ่งถูกแบ่งตามภูมิศาสตร์

คำว่าตัวอย่างพันธุ์ หรือ Specimen ตามอนุสัญญาไซเตส (CITES) ได้ให้ความหมายไว้ถึง

(1) พืชชนิดใด ๆ ไม่ว่าจะยังมีชีวิตอยู่หรือตาม

(2) ในกรณีที่เป็นชนิดพันธุ์ซึ่งมีชื่อระบุในบัญชีแนบท้ายหมายเลข 1 และบัญชีแนบท้ายหมายเลข 2 ให้ความหมายถึงชิ้นส่วนใด ๆ ที่ยังสามารถดูออกได้ของชนิดพันธุ์ดังกล่าว หรือที่แตกแขนงมาจากชนิดพันธุ์ดังกล่าว ถ้าเป็นชนิดพันธุ์ซึ่งมีชื่อระบุอยู่ในรายชื่อบัญชีแนบท้ายที่ 3 ให้ความหมายถึงชิ้นส่วนใด ๆ ที่ยังสามารถดูออกได้ว่าเป็นของชนิดพันธุ์ดังกล่าว หรือที่แตกแขนงมาจากชนิดพันธุ์ดังกล่าว บรรดาที่กำหนดไว้ในบัญชีแนบท้ายที่ 3 ที่เกี่ยวข้องกับชนิดพันธุ์นั้น

(3) ในกรณีที่เป็นจำพวกพืช ถ้าเป็นชนิดพันธุ์ซึ่งมีชื่อระบุในรายชื่อบัญชีที่ 1 หมายความว่า ชิ้นส่วนใด ๆ ที่ยังสามารถดูออกได้ว่าเป็นของชนิดพันธุ์ดังกล่าวหรือที่แตกแขนงมาจากชนิดพันธุ์ดังกล่าวและถ้าเป็นชนิดพันธุ์ซึ่งมีชื่อระบุอยู่ในบัญชี 2 และ 3 หมายความว่าชิ้นส่วนใด ๆ ที่ยังสามารถดูออกได้ว่าเป็นของชนิดพันธุ์ดังกล่าวหรือที่แตกแขนงมาจากชนิดพันธุ์ดังกล่าว บรรดาที่กำหนดไว้ในบัญชีรายชื่อที่ 2 และ 3 ที่เกี่ยวข้องกับชนิดพันธุ์นั้น

ตามความหมายของพันธุ์พืชป่า ตามอนุสัญญาไซเตส (CITES) เห็นว่าตัวอนุสัญญาไซเตส (CITES) ไม่เพียงมุ่งเน้นป้องกันเฉพาะการนำเข้าตัวพันธุ์พืชป่าซึ่งอาจจะถือว่าเป็นการคุ้มครองพืชป่า แต่ยังรวมถึงการป้องกันการค้าพืชป่าในทางพาณิชย์ไม่ว่าในกรณีใด ๆ การกำหนดความหมายรวมถึงส่วนของตัวอย่างพันธุ์ หรือ Specimen นั้น เป็นการขยายขอบเขตการคุ้มครองให้ครอบคลุมถึงกรณีสินค้าที่มีส่วนประกอบหรือส่วนผสมที่ได้มาจากพืชป่าและสัตว์ป่าด้วย เพื่อให้สามารถดำเนินการตามอนุสัญญาไซเตส (CITES) ได้อย่างมีประสิทธิภาพและให้อนุสัญญาไซเตสสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งใจได้ บทบัญญัติของอนุสัญญาไซเตส (CITES) มีทั้งหมด 25 มาตรา โดยส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะข้อกำหนดในการดำเนินการให้เป็นไปตามอนุสัญญาไซเตส (CITES) ส่วนการตีความหมายของคำจำกัดความต่าง ๆ มักไปกำหนดในที่ประชุมสมัชชาสามัญประเทศภาคีอนุสัญญาในรูปแบบที่เรียกว่า “Resolution Conference” หรือมติที่ประชุม คำว่าชนิดพันธุ์ (Species) ได้มีกำหนดไว้ในอนุสัญญาไซเตส (CITES) มาตราที่ 1 ซึ่งเป็นมาตราที่กำหนดบทนิยามและความหมายโดยให้หมายถึง ชนิดพันธุ์ (Species) ชนิดพันธุ์ย่อย (Subspecies) หรือชนิดพันธุ์อย่างเดียวกันซึ่งถูกแบ่งแยกโดยลักษณะภูมิศาสตร์ (Geographically separate population) ในการควบคุมการค้าพืชป่าของอนุสัญญาหรือเรียกว่าตัวอย่างชนิดพันธุ์ (Specimen) มีทั้งการควบคุมทุกอย่างของชนิดพันธุ์ รวมถึงสารสกัดที่ได้มาจากชนิดพันธุ์หรือการควบคุมบางส่วนของชนิดพันธุ์ การกำหนดการควบคุมดังกล่าวขึ้นอยู่กับว่าเป็นชนิดพันธุ์พืชและอยู่ในบัญชีใดโดยในบทบัญญัติของอนุสัญญาได้กำหนดดังนี้ตัวอย่างพันธุ์พืช หมายความว่า พืชหรือสัตว์ชนิดใด ๆ ไม่ว่าจะยังมีชีวิตอยู่ (สด) หรือตาย (แห้ง) แล้วในกรณีที่เป็นพืชถ้าเป็นชนิดพันธุ์ซึ่งมีชื่อระบุในบัญชีแนบท้ายที่ 1 จะหมายถึง ชิ้นส่วนใด ๆ ที่ยังสามารถดูออกและจำแนกได้ว่าเป็นพันธุ์ดังกล่าว (Readily recognizable

parts) หรือส่วนที่แยกออกมาหรือสกัดออกมาจากชนิดพันธุ์ดังกล่าว (Derivatives) และถ้าเป็นชนิดพันธุ์ซึ่งมีชื่อระบุในบัญชีแนบท้ายที่ 2 และ 3 หมายถึงชิ้นส่วนใด ๆ ที่ยังสามารถดูออกและจำแนกได้ว่าเป็นชนิดพันธุ์ดังกล่าวหรือส่วนที่แยกออกมาหรือสกัดออกมาจากชนิดพันธุ์ดังกล่าว ตามที่กำหนดไว้ในบัญชีแนบท้าย 2 และ 3 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับชนิดพันธุ์นั้น เนื่องจากสิ่งมีชีวิตที่มีอยู่ในโลกของเรามีจำนวนมากมาย การเรียกชื่อสิ่งมีชีวิตชนิดใดจะแตกต่างกันออกไปตามภาษาและท้องถิ่นอีกทั้งมีการเรียกชื่อกันอย่างสับสน ดังนั้นเพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน นักวิทยาศาสตร์จึงต้องใช้ชื่อที่เป็นสากลในการจัดจำแนกสิ่งมีชีวิต เรียกว่า ชื่อวิทยาศาสตร์ (Scientific names) โดยการจำแนกตามหลักอนุกรมวิธาน (Classification based on taxonomic principle) สำหรับการจำแนกและตั้งชื่อพืชจะมีการใช้กฎเกณฑ์เดียวกันเป็นสากลเพื่อให้สื่อสารกันได้เข้าใจทั่วไปในทุกชาติทั่วโลก การตั้งชื่อวิทยาศาสตร์ดังกล่าวจำเป็นต้องทำการจำแนกหมวดหมู่ตามหลักอนุกรมวิธานให้ถูกต้องที่สุดเสียก่อนโดยอาศัยการบูรณาการข้อมูลจากฐานข้อมูลหลาย ๆ ด้านเริ่มจากการจัดหมวดหมู่ของพืชโดยอาศัยหลักเกณฑ์ในการพิจารณาหลายอย่างด้วยกัน แต่เดิมนั้นใช้หลักเกณฑ์ที่เรียกว่า Artificial system เป็นการจำแนกโดยการพิจารณาความคล้ายคลึงของลักษณะภายนอกหรือลักษณะทั่วไปที่สามารถสังเกตเห็นได้แล้วนำมาจัดเป็นกลุ่ม ๆ ชนิดพันธุ์ที่มีความใกล้เคียงกัน เมื่อองค์ความรู้สมัยใหม่ทางด้านโมเลกุลที่มีเพิ่มมากขึ้น นักอนุกรมวิธานจึงได้ให้ความสำคัญกับหลักเกณฑ์การจำแนกแบบ Phylogenetic system ประกอบในการจำแนกพืชโดยอาศัยความสัมพันธ์ทางวิวัฒนาการของพืชสามพันธุทางพันธุกรรมของพืชระบบนี้จึงเป็นระบบที่สะท้อนให้เห็นถึงการจัดหมวดหมู่ของสิ่งมีชีวิตที่เป็นไปได้มากที่สุด (กลุ่มอนุสัญญาคุ้มครองพันธุ์พืช กองคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร)

การตั้งชื่อและการเรียกชื่อพืชป่าทางพฤกษศาสตร์

การตั้งชื่อและการเรียกชื่อพืชป่าทางพฤกษศาสตร์ ชื่อพืชที่ใช้อ้างอิงในปัจจุบันมี 2 ชนิดคือ

1. ชื่อสามัญ (Common name) เป็นชื่อที่เรียกขานกันทั่วไป โดยกำหนดตามลักษณะของต้นไม้ต้น ๆ ตามที่มองเห็นหรือเรียกตามถิ่นกำเนิดที่ค้นพบประโยชน์ที่ได้รับจากต้นไม้ หรือเรียกตามชื่อผู้ค้นพบพืชนั้นเป็นคนแรกก็ได้ พืชป่าชนิดเดียวกันอาจมีชื่อสามัญหลายชื่อแตกต่างกันออกไป ตามท้องถิ่น เช่นชื่อสามัญไทยเรียกพญาไร้ใบ ในต้นที่มีใบอาจหมายถึงพืช 2 ชนิด คือวงศ์กล้วยไม้ Orchidaceae: *Chiloschista lunifera* และวงศ์สัดไ้ *Euphorbia tirucalii*

2. ชื่อวิทยาศาสตร์ (Scientific name) เป็นชื่อเรียกสากลที่มีกฎเกณฑ์เฉพาะ ตั้งขึ้นโดย Carolus Linnaeus (1753) นักชีววิทยาชาวสวีเดน บิดาแห่งอนุกรมวิธาน กำหนดให้สิ่งมีชีวิต มีชื่อประกอบด้วยคำ 2 คำ ซึ่งคำแรกเป็นชื่อสกุล (generic name or genus) คำหลังเป็นคำระบุชนิด (Specific epithet) แล้วนำคำทั้งสองมาเขียนเรียงกัน เรียกกระบวนการตั้งชื่อแบบนี้ว่า การตั้งชื่อคู่ (Binomial nomenclature)

ชื่อวิทยาศาสตร์เป็นชื่ออ้างอิงที่ใช้กันเป็นสากลมากกว่าชื่อสามัญ เนื่องจากชื่อสามัญอาจมีชื่อเรียกหลายชื่อต่างกันไปตามแต่ละถิ่น ดังนั้น พืชสองชนิดอาจจะมีชื่อสามัญชื่อเดียวกันก็ได้ ทำให้เกิดความสับสนได้ง่าย แต่ชื่อวิทยาศาสตร์จะเป็นชื่อเฉพาะของต้นไม้นั้นๆ และเป็นที่ถูกต้องเพียงชื่อเดียวเท่านั้น นอกจากนี้ชื่ออ้างอิงทั้งสองชนิดที่กล่าวข้างต้นยังมีชื่อเรียกชนิดอื่น ๆ ที่นิยมใช้ในปัจจุบัน เช่น ชื่อทางการค้า (Commercial name) เป็นชื่อเรียกที่ตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์ในการติดต่อซื้อขายและเพื่อความเข้าใจตรงกันของผู้ซื้อขาย

ชื่อประจำท้องถิ่น (Local name) เป็นชื่อเรียกที่ตั้งขึ้นตามแต่ละท้องถิ่น

ชื่อตามสมัยนิยม (Popular name) เป็นชื่อที่ตั้งขึ้นในช่วงที่สิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น บุคคล สถานที่ กำลังได้รับความนิยมในขณะนั้น

หลักเกณฑ์การตั้งชื่อวิทยาศาสตร์และการเขียนชื่อวิทยาศาสตร์

1. ชื่อวิทยาศาสตร์ต้องเป็นภาษาลาติน เนื่องจากภาษาลาตินเป็นต้นกำเนิดหลายภาษา ในประเทศแถบยุโรปเป็นส่วนใหญ่ และภาษาลาตินถือเป็นภาษาที่ตายแล้ว กล่าวคือจะไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงในภายหลัง

2. การตั้งชื่อวิทยาศาสตร์ถือตามระบบการตั้งชื่อคู่ คือประกอบด้วยคำ 2 คำเสมอ คำแรกเป็นชื่อสกุล (Genus) อักษรตัวแรกของสกุล ให้ใช้อักษรตัวพิมพ์ใหญ่ ส่วนคำหลังเป็นคำระบุชนิด (Species) ขึ้นต้นด้วยตัวอักษรตัวพิมพ์เล็ก

3. การเขียนชื่อวิทยาศาสตร์ต้องให้มีลักษณะแตกต่างจากตัวอักษรอื่น โดยอาจเขียนเป็นตัวเอนหรือขีดเส้นใต้ชื่อทั้งสอง โดยเส้นที่ขีดต้องไม่ติดกัน

4. ผู้ตั้งชื่อวิทยาศาสตร์ให้เขียนไว้ข้างหลัง โดยนำตัวอักษรใหญ่ ไม่ต้องเขียนด้วยตัวเอนหรือขีดเส้นใต้ โดยปกติอาจจะเขียนเป็นชื่อเต็มหรือชื่อย่อก็ได้ เช่น Linn. เป็น ชื่อย่อของ Linnaeus เป็นต้น ซึ่งในบางครั้งชื่อผู้แต่งอาจจะมีมากกว่า 1 ชื่อก็ได้

โดยทั่วไปทางอนุกรมวิธาน ชนิด หรือ (Species) ถือว่าเป็นลำดับเล็กสุด แต่ทั้งนี้เนื่องจากว่าพืชนั้นมีความหลากหลายทางพันธุกรรมมาก อาจจะได้จากการปรับตัวเฉพาะกลุ่มตาม

ถิ่นกำเนิดที่มีสภาพแวดล้อมต่างกันหรือจากผลทางสายวิวัฒนาการ เช่นการกลายพันธุ์ แต่ก็ยังมีลักษณะร่วมที่ทำให้ไม่เพียงพอที่จะจำแนกเป็นอีกชนิด ก็อาจแบ่งเป็นหน่วยอนุกรมวิธานต่ำกว่าชนิด (Infraspecific taxa) อย่างเช่นเป็น ชนิดย่อย (Subspecies เขียนย่อว่า SSP) เช่น *Sarracenia rubra* ssp. *alabamensis* และหากในลำดับ ชนิดย่อยนั้น ๆ ก็ยังมีลักษณะย่อยที่กำกวมและโดดเด่นพอรวมทั้งมีจำนวนประชากรในธรรมชาติที่สามารถแยกย่อยได้อีก อาจแยกเป็นพันธุ์ (Variety เขียนย่อว่า VAR) เช่น *Pachypodium baronii* var. *windsorii*, *Paphiopedilum hirsutissimum* var. *esquirolei* และถ้าเกิดในประชากรนั้นยังมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป เช่น ในช้าง ดอกขาว แทนที่จะเป็นแดงก็อาจจะระบุเป็น แบบ (Form เขียนย่อว่า F) เช่น *Rhynchosytilis gigantea* f. *alba* ชื่อที่กล่าวมาข้างต้นนั้นเป็นการพิจารณาตามการจัดจำแนกพืชที่เกิดขึ้นและมีอยู่ตามธรรมชาติเท่านั้นหากเป็นลักษณะที่เกิดขึ้นจากการปลูกเลี้ยง หรือการคัดเลือกสายพันธุ์ (Clone) โดยฝีมือมนุษย์ก็จะระบุด้วย “พันธุ์ปลูก”

(Cultivar เขียนย่อว่า CV. หรือนิยมเขียนไว้ระหว่างเครื่องหมาย ‘...’) เช่น *Rhynchosytilis gigantea* Prem s Peach=ช้างแดง (พันธุ์ปลูก) นอกจากนี้ยังอาจมีการใช้แบบ หรือ Form เขียนนำหน้าการระบุลักษณะพิเศษที่เกิดขึ้นจากการกลายพันธุ์ หรือพิการ ผิดเพี้ยน จากการเพาะเลี้ยงขึ้นมา เช่น ไม้ด่าง (Variegate) ไม้หงอน (Crispate) ไม้มอนส์ (Monstrous) เป็นต้น

จากบทบัญญัติของอนุสัญญาไซเตส (CITES) ได้กำหนดให้ตัวอย่างชนิดพันธุ์พืชลูกผสม (Hybrids) ที่ได้มาจากพ่อและหรือแม่พันธุ์ที่อยู่ในบัญชีแนบท้ายอนุสัญญาไซเตส (CITES) ให้ปฏิบัติเสมือนว่าเป็นชนิดพันธุ์ในบัญชีแนบท้ายอนุสัญญาไซเตส (CITES) แต่จากกระทรวงเกษตร เรื่องพืชอนุรักษ์จะกำหนดเฉพาะตัวอย่างชนิดพันธุ์ในบัญชีแนบท้ายอนุสัญญาไซเตส (CITES) เป็นพืชอนุรักษ์ ส่วนตัวอย่างชนิดพันธุ์พืชลูกผสมที่ได้มาจากพ่อหรือแม่พันธุ์ที่อยู่ในบัญชีแนบท้ายอนุสัญญาไซเตส (CITES) ไม่ได้กำหนดไว้ในกฎกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เรื่องพืชอนุรักษ์แต่ได้ให้คำนิยามคำว่าพืชลูกผสมในที่นี้ให้หมายถึง พืชซึ่งเกิดจากการผสมพันธุ์ต่างชนิดกัน โดยมีพ่อและแม่พันธุ์เป็นพืชอนุรักษ์บัญชีแนบท้ายที่ 2 หรือพืชซึ่งมีบรรพบุรุษเป็นพืชตามอนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งชนิดพืชป่าที่ใกล้จะสูญพันธุ์ การออกหนังสือส่งออกตามอนุสัญญาไซเตส (CITES) เป็นลักษณะการออกหนังสือรับรอง Other Certificate แทนการออกหนังสืออนุญาต หรือ Permit ชนิดพันธุ์พืชลูกผสมในบัญชีแนบท้ายอนุสัญญาไซเตส (CITES) ในปัจจุบัน ได้แก่ หม้อข้าวหม้อแกงลิงผสม (*Nepenthes hybrids*) วงศ์พืชกินแมลง (*Saracen hybrids*) กระบองเพชรลูกผสม (*Cactus hybrids*)

การระบุเฉพาะชื่อพืชอนุรักษ์ตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นชื่อวิทยาศาสตร์ ในวงศ์ใดที่มีชื่อสามัญหรือ Common name ก็จะเขียนกำกับเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ นอกจากนี้ยังมีรูปภาพของชนิดพืชที่มีการส่งออกหรือนำเข้าประกอบ

ประเทศไทยจึงได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของอนุสัญญาไซเตส (CITES) คือ อนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าใกล้สูญพันธุ์ (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora) หรือเรียกอีกอย่างว่า อนุสัญญาวอชิงตัน (Washington Convention) และได้ให้สัตยาบันแก่อนุสัญญาไซเตส เมื่อวันที่ 21 มกราคม พ.ศ.2526 นับเป็นสมาชิกลำดับที่ 80 พืชป่าที่อยู่ในอนุสัญญาไซเตส (CITES) ที่ใกล้จะสูญพันธุ์ ซึ่งปรากฏอยู่ในบัญชีแนบท้ายคือ

บัญชีแนบท้ายที่ 1 หมายถึง ชนิดพันธุ์ที่ใกล้จะสูญพันธุ์ ห้ามทำการค้าโดยเด็ดขาดโดยเฉพาะที่เก็บมาจากป่า

บัญชีแนบท้ายที่ 2 หมายถึง ชนิดพันธุ์ที่ยังไม่ถึงกับใกล้จะสูญพันธุ์แต่มีแนวโน้มใกล้จะสูญพันธุ์จึงยังอนุญาตให้ค้าขายได้

บัญชีแนบท้ายที่ 3 หมายถึง ชนิดพันธุ์ที่ประเทศสมาชิกใดประเทศหนึ่งต้องการคุ้มครองชนิดพันธุ์ของตนเองไม่ให้สูญพันธุ์

สาเหตุของการมีอนุสัญญาไซเตส (CITES) เป็นผลเนื่องมาจากปริมาณและมูลค่าการค้าพืชป่าทั่วโลกมีมูลค่ามหาศาล มีผลโดยตรงและโดยอ้อมเนื่องด้วยอนุสัญญาไซเตส (CITES) มีเจตนารมณ์เพื่อต้องการอนุรักษ์ทรัพยากรพืชป่าในโลกเพื่อประโยชน์แห่งมวลมนุษยชาติของชนรุ่นหลัง ได้รู้จักและรู้คุณค่าของทรัพยากรพืชป่าที่ใกล้จะสูญพันธุ์หรือถูกคุกคามจนเป็นเหตุให้สูญพันธุ์ได้ในอนาคตโดยสร้างเครือข่ายทั่วโลกในการควบคุมการค้าระหว่างประเทศสำหรับพืชป่าตลอดจนผลิตภัณฑ์ของพืชป่า

อนุสัญญาไซเตส (CITES) เป็นกฎหมายระหว่างประเทศแบบที่มีสมาชิกหลายประเทศ (พหุภาคี) อนุสัญญามีเจตนารมณ์ที่จะกำกับดูแลเกี่ยวกับการค้าระหว่างประเทศในชนิดพืชป่าที่ใกล้จะสูญพันธุ์หรือกำลังถูกคุกคามจากการทำการค้าโดยใช้ระบบการออกหนังสือ การอนุญาตเป็นเครื่องมือที่มีผลบังคับทางกฎหมายเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการอนุรักษ์และการค้าแบบยั่งยืน สาเหตุที่อนุสัญญามุ่งการควบคุมไปที่การทำการค้านั้นเป็นเพราะการทำการค้าเป็นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทั้งพืชป่าและสัตว์ป่าโดยปริมาณมากโดยเฉพาะการค้าระหว่างประเทศ

การดำเนินงานของประเทศไทยที่เกี่ยวกับไซเตส (CITES) ประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นสมาชิก วันที่ 21 มกราคม พ.ศ.2526 โดยกรมป่าไม้ได้เชิญส่วนราชการที่เกี่ยวข้องมาร่วมประชุม เพื่อแบ่งความรับผิดชอบ ได้แบ่งหน้าที่ดังนี้

1. เรื่องพืชป่า กรมวิชาการเกษตร เป็นผู้รับผิดชอบ
2. เรื่องสัตว์ป่า กรมอุทยานแห่งชาติ เป็นผู้รับผิดชอบ
3. เรื่องปลาและสัตว์น้ำ กรมประมง เป็นผู้รับผิดชอบ

พืชป่าภายใต้อนุสัญญาไซเตส (CITES) ที่ใกล้จะสูญพันธุ์ สำหรับบัญชีแนบท้ายในอนุสัญญาไซเตสนั้น ได้กำหนดบัญชีแนบท้ายไว้ 3 บัญชีคือ

บัญชีแนบท้ายที่ 1 หมายถึง ชนิดพันธุ์ที่ใกล้จะสูญพันธุ์ห้ามทำการค้าโดยเด็ดขาด โดยเฉพาะที่เก็บมาจากป่า ยกเว้นเพื่อการศึกษาวิจัยหรือได้มาจากการเพาะพันธุ์หรือขยายพันธุ์เทียม เท่านั้นการค้าระหว่างประเทศจะต้องได้รับความยินยอมจากประเทศที่จะนำเข้าเสียก่อนประเทศส่งออกจึงจะออกใบอนุญาตส่งออกได้ทั้งนี้ต้องคำนึงความอยู่รอดของชนิดพันธุ์นั้น ๆ พืชในบัญชียี่มีประมาณ 298 ชนิด ในบัญชีแนบท้ายนี้เป็นชนิดพันธุ์พืชป่าที่ถูกคุกคามและอยู่ในภาวะใกล้สูญพันธุ์ หากเก็บมาจากป่าธรรมชาติโดยตรงห้ามทำการค้าโดยเด็ดขาด ข้อยกเว้นว่าจะนำมาใช้เพื่อการศึกษาวิจัยหรือใช้ทดลองทางวิทยาศาสตร์เท่านั้นแต่หากได้มาจากการขยายพันธุ์เทียม อนุญาตให้ทำการค้าได้

บัญชีแนบท้ายที่ 2 หมายถึง ชนิดพันธุ์ที่ยังไม่ถึงกับใกล้จะสูญพันธุ์แต่มีแนวโน้มใกล้จะสูญพันธุ์จึงยังอนุญาตให้ค้าขายได้แต่จะต้องมีการควบคุมไม่ให้เกิดความเสียหายหรือไม่ทำให้จำนวนประชากรในธรรมชาติลดลงอย่างรวดเร็วจนใกล้จะสูญพันธุ์ทั้งนี้ประเทศที่จะส่งออกจะต้องควบคุมไม่ให้กระทบกระเทือนต่อการดำรงอยู่ของชนิดพันธุ์นั้น ๆ ในธรรมชาติ เช่น พืชในวงศ์กล้วยไม้ทุกชนิด วงศ์แคดัดส์ทุกชนิด ปรังทุกชนิด หม้อข้างหม้อแกงลิงทุกชนิด เฟิร์นต้นทุกชนิด ละอองไฟฟ้า ระย่อมและกฤษณาทุกชนิด เป็นต้น พืชในบัญชียี่มีประมาณ 28,074 ชนิด ในบัญชียี่แนบท้ายนี้เป็นชนิดพันธุ์พืชป่าที่เหลือค่อนข้างน้อยหรือกำลังถูกคุกคามแต่ยังไม่ถึงกับสูญพันธุ์

บัญชีแนบท้ายที่ 3 หมายถึง ชนิดพันธุ์ที่ประเทศสมาชิกใดประเทศหนึ่งต้องการคุ้มครองชนิดพันธุ์ของตนเองไม่ให้สูญพันธุ์และขอความร่วมมือจากประเทศสมาชิกอื่นให้ช่วยตรวจสอบดูแลการนำเข้าให้ด้วยกล่าวคือจะต้องมีหนังสือรับรองการส่งออกจากประเทศถิ่นกำเนิดของพืชอนุรักษ์ในบัญชียี่แนบท้ายที่ 3 ที่ขึ้นบัญชียี่ไว้ ตัวอย่างเช่น เมื่อ มณฑลเนปาล จากประเทศเนปาล เป็นต้น พืชในบัญชียี่มีประมาณ 45 ชนิด ในบัญชียี่แนบท้ายนี้เป็นชนิดพันธุ์พืชป่าที่ได้รับการคุ้มครอง

ตามกฎหมายของประเทศใดประเทศหนึ่งและร้องขอให้ภาคีสมาชิกอื่นช่วยควบคุมการค้าชนิดพันธุ์นั้นด้วย ชนิดบัญชีแนบท้ายนี้อาจเป็นพืชป่าของประเทศไทยหรือต่างประเทศก็ได้

องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการพืชป่า

การจัดการพืชป่าในประเทศไทยได้มีวิวัฒนาการมาเป็นเวลายาวนาน โดยในช่วงแรกประเทศไทย มีองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าไม้ คือ กรมป่าไม้ สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้เริ่มทำการปลูกสร้างสวนป่าขึ้นเป็นครั้งแรกที่ป่าแม่ป่าน อำเภอสูงเม่น (อำเภอเด่นชัย ปัจจุบัน) จังหวัดแพร่ โดยวิธีอาศัยชาวไร่ ตามแบบพม่า (Taungya Plantation) เนื่องจากประชาชนในชนบทจะมีถิ่นฐานและดำเนินชีวิตเกี่ยวข้องกับป่าไม้ แต่รัฐบาลได้กำหนดมาตรการและพยายามที่จะแยกหรืออพยพรายกรออกจากเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ให้หมด แต่การดำเนินการดังกล่าวไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ดังนั้น เพื่อให้รายกรยังคงใช้ชีวิตหรืออยู่อาศัยในเขตป่าอนุรักษ์ได้ต่อไป โดยไม่ทำให้ทรัพยากรป่าไม้ต้องถูกทำลายจนเสื่อมโทรม และเป็นการแก้ไขปัญหการอยู่ร่วมกันของคนกับป่าไม้ในพื้นที่ดังกล่าวได้อย่างเหมาะสม เนื่องจากป่าไม้ที่ถูกทำลายย่อมส่งผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งความเสื่อมโทรมของทรัพยากรไม่ได้จำกัดอยู่เพียงพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งเท่านั้น แต่จะส่งผลกระทบต่อเป็นขอบข่ายที่กว้างไกลไปถึงระบบนิเวศข้างเคียงอีกด้วย

สำหรับประเทศไทยการจัดการพืชป่าได้มีการจัดตั้งกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช ซึ่งเป็นหน่วยงานระดับกรมในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ก่อตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ.2545 ซึ่งในอดีตภารกิจด้านป่าไม้ ได้แก่ งานปลูกป่า บำรุงป่า งานพัฒนางานวิจัย งานอุทยานแห่งชาติ งานด้านสัตว์ป่า งานดินน้ำและงานด้านป้องกันปราบปรามและไฟฟ้าขึ้นตรงกับกรมป่าไม้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เดิมกรมป่าไม้สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ต่อมาได้มีพระราชกฤษฎีกาโอนกรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ไปเป็นกรมป่าไม้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และปรับปรุงอำนาจหน้าที่และกิจการของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรมป่าไม้และกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2546 ได้มีการเสนอให้แยกงานที่เกี่ยวกับป่าเศรษฐกิจและงานด้านอนุรักษ์และการคุ้มครองป่าไม้ออกจากกัน โดยให้งานด้านป่าเศรษฐกิจ อยู่กับกรมป่าไม้ ส่วนงานด้านอนุรักษ์และการคุ้มครองให้ไปตั้งเป็นกรมขึ้นมาใหม่ และให้สังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นกระทรวงใหม่และได้มีพระราชกฤษฎีกา เล่มที่ 119 ตอนที่ 99 ก. ลงวันที่ 2 ตุลาคม พ.ศ.2545 ให้

จัดตั้งกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช ในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีอำนาจหน้าที่ ดำเนินภารกิจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ส่งเสริมและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืชในเขตพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์โดยการควบคุม ป้องกันพื้นที่ป่าอนุรักษ์เดิมที่มีอยู่และพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมให้กลับสมบูรณ์ด้วยกลยุทธ์การส่งเสริม การกระตุ้น และการปลูกจิตสำนึกให้ชุมชนมีความหวงแหนและการมีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรท้องถิ่น เพื่อเป็นการรักษาสมดุลของระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมตลอดจนความหลากหลายทางชีวภาพ สำหรับเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร แหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า แหล่งอาหาร แหล่งนันทนาการและการท่องเที่ยวทางธรรมชาติของประชาชน

สำหรับกรมป่าไม้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีอำนาจหน้าที่ในการอนุรักษ์ สงวน คุ้มครอง ฟื้นฟู ดูแลรักษา ส่งเสริมทำนุบำรุงป่าและการดำเนินการเกี่ยวกับการป่าไม้ การทำไม้ การเก็บหาของป่า การใช้ประโยชน์ในที่ดินป่าไม้และการอื่นเกี่ยวกับป่าและอุตสาหกรรมป่าไม้ ทั้งนี้เฉพาะที่ไม่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืชและอำนาจหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมป่าไม้

อำนาจหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ

สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ กรมวิชาการเกษตร เป็นผู้รับผิดชอบเรื่องพืชป่า ซึ่งอนุสัญญาไซเตส (CITES) ได้ขึ้นตรงต่ออธิบดีกรมวิชาการเกษตร โดยมีผู้อำนวยการส่วนอนุรักษ์พืชป่าเป็นหัวหน้างาน องค์การภาครัฐหรือหน่วยงานของราชการที่มีบทบาทในการบริหาร อำนาจหน้าที่ตามคำสั่งกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช ที่ 221/2548 ลงวันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548 เรื่องการกำหนดหน่วยงานภายในและหน้าที่ความรับผิดชอบของส่วนราชการตามกฎหมาย กฏกระทรวงแบ่งส่วนราชการ กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช อำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย

1) จัดทำแผนบริหารจัดการในเขตพื้นที่อนุรักษ์ให้สอดคล้องกับแผนปฏิบัติการหลักและนโยบายของกรม

2) ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้ การจัดการพื้นที่ป่าอนุรักษ์ในลักษณะงานสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่างานอุทยานแห่งชาติงานอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำ ลำธาร งานจัดการไฟป่า งานป้องกันและปราบปราม การบุกรุกทำลายในพื้นที่อนุรักษ์ งานควบคุมตามกฎหมายป่าไม้และงานตามกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

3) สนับสนุนการดำเนินงานเกี่ยวกับการศึกษาและวิจัยเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และงานด้านกิจกรรมชุมชนในพื้นที่อนุรักษ์

4) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

พันธกิจของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืชตามแผนปฏิบัติราชการ 4 ปี (พ.ศ.2552-2555)

1. อนุรักษ์ คุ่มครอง และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า
2. วิจัย พัฒนาและให้บริการด้านวิชาการ
3. บริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าโดยกระบวนการมีส่วนร่วมบนพื้นฐานเทคโนโลยีที่เหมาะสม
4. ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืน

องค์กรภาครัฐในส่วนกลางในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

องค์กรภาครัฐหรือหน่วยงานของทางราชการที่มีบทบาทในการบริหารและจัดการเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยโดยตรงคือกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.2545 มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีอำนาจและหน้าที่หลัก คือ การสงวนอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ และจัดการให้นำไปใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ในที่นี้จะกล่าวสรุปเฉพาะหน่วยราชการในสังกัดที่สำคัญ ดังนี้

สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หน้าที่หลักคือจัดทำนโยบายและแผนงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ การบริหาร การจัดการในทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศตลอดจนประสานความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศในเรื่องดังกล่าว กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม มีหน้าที่สำคัญ ดังนี้ ส่งเสริม เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์และให้บริการข้อมูลข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของประเทศ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสงวนบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การศึกษา การวิจัย การพัฒนาและส่งเสริมการนำเทคโนโลยีไปจัดการด้านสิ่งแวดล้อม โดยการจัดตั้ง “ศูนย์เทคโนโลยีสะอาด” ให้เป็นแบบอย่าง กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช มีอำนาจและหน้าที่ ดังนี้ อนุรักษ์และคุ้มครองรักษาป่าไม้ สัตว์ป่าและพันธุ์พืชให้อยู่ในสภาพสมบูรณ์ มีความสมดุลทางธรรมชาติและมีการนำไปใช้อย่างยั่งยืน เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด การควบคุม การดูแลและการป้องกันการบุกรุกทำลายป่าไม้และสัตว์ป่า ป้องกันไฟไหม้ป่าและภัยธรรมชาติอื่น ๆ ที่จะทำ

ให้เกิดความเสียหายต่อระบบนิเวศน์ในพื้นที่ป่าได้ศึกษา วิจัยและพัฒนาวิธีการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ สัตว์ป่าพันธุ์พืชและความหลากหลายทางชีวภาพ

1. กรมป่าไม้

ป่าไม้และพืชป่าเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ต้องมีการบริหารและจัดการให้สามารถสนองความต้องการของมนุษย์ทั้งด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพและระบบนิเวศให้คงอยู่อย่างยั่งยืนทางด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่ขณะนี้มีอยู่อย่างจำกัด เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศให้เกิดประโยชน์สูงสุด การศึกษาวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องทุกสาขาให้ก้าวหน้าและทันต่อเหตุการณ์ เพื่อนำไปพัฒนาและแก้ไขปัญหา กรมป่าไม้จึงได้จัดตั้งสำนักวิชาการป่าไม้และมอบอำนาจภารกิจทางด้านนี้ให้สำนักวิชาการป่าไม้เป็นผู้ดำเนินการโดยให้มีอำนาจและหน้าที่

หน้าที่ความรับผิดชอบของกรมป่าไม้มีดังนี้ (นายสมชัย เพียรสถาพร อธิบดีกรมป่าไม้ ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ พ.ศ.2551-ปัจจุบัน)

1.1 อธิบดีกรมป่าไม้ เป็นที่ปรึกษาคณะทำงาน โดยมีหน้าที่

1.1.1 ให้คำปรึกษาและแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่อาจมีแก่คณะทำงาน

1.1.2 ให้การสนับสนุนการปฏิบัติงานของคณะทำงาน ทั้งด้านทรัพยากรงบประมาณและด้านอื่น ๆ

1.2 คณะทำงานกลุ่มอำนวยการจัดการความรู้

รองอธิบดีกรมป่าไม้ (ผู้ทำหน้าที่เป็น CKO) ประธานกลุ่มคณะทำงาน โดยมีหน้าที่และความรับผิดชอบ ดังนี้

1.2.1 ให้การสนับสนุนในด้านต่าง ๆ เช่น ทรัพยากร เพื่อให้ทีมบรรลุเป้าหมาย

1.2.2 ให้คำปรึกษาแนะนำและร่วมประชุมเพื่อการตัดสินใจแก่คณะทำงาน

1.3 คณะทำงานกลุ่มสนับสนุนการจัดการความรู้ โดยมีหน้าที่และความรับผิดชอบ ดังนี้

1.3.1 สนับสนุนให้มีการจัดทำแผนการจัดการความรู้ในหน่วยงานรับผิดชอบ

1.3.2 สนับสนุนการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในหน่วยงานรับผิดชอบ

1.4 คณะทำงานกลุ่มปฏิบัติการจัดการความรู้ โดยมีหน้าที่และความรับผิดชอบ ดังนี้

1.4.1 จัดทำแผนงานการจัดการความรู้และดำเนินการตามแผนงานที่ได้รับ

มอบหมาย

1.4.2 จัดทำรายงานความคืบหน้าของงานในความรับผิดชอบ (บุญส่ง เลขาคกุล, ออนไลน์, 2535)

การประสานแผนการปฏิบัติงานของหน่วยงานส่วนกลางให้เป็นไปตามเป้าหมายและยุทธศาสตร์ของกรม จังหวัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควบคุมและดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่รับผิดชอบงานด้านป้องกันการบุกรุกทำลายพื้นที่ป่าไม้ งานจัดการที่ดินป่าไม้ งานส่งเสริมการปลูกป่า งานจัดการป่าชุมชน งานกำกับควบคุม ตามกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้ กฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติ กฎหมายว่าด้วยสวนป่าและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง กำกับติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานในพื้นที่และรวบรวมเป็นข้อเสนอแนะให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องปฏิบัติร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือได้รับมอบหมาย

โครงการธรรมชาติป่าไม้ของอียูขยายสู่ทั้งเอเชีย

สหภาพยุโรป (European Union: EU) ได้ขยายโครงการ FLEGT ย่อมาจาก Forest Law Enforcement, Governance and Trade หรือการบังคับใช้กฎหมายป่าไม้ธรรมชาติและการค้าแผนปฏิบัติการ FLEGT ของสหภาพยุโรปกำหนดโครงการของปฏิบัติการต่อปัญหาการทำไม้เถื่อน การทำไม้ที่ผิดกฎหมายและการค้าผลิตภัณฑ์ไม้ที่เกี่ยวข้องต้นกำเนิดการทำไม้เถื่อนก่อให้เกิดความเสียหายต่อสภาพแวดล้อมและความเสียหายทางสังคมอย่างร้ายแรงอีกทั้ง ทำให้รัฐบาลสูญเสียรายได้ไปประมาณ 10,000 ล้านดอลลาร์ทุกปี ใน พ.ศ.2541 ได้มีการหารือถึงมาตรการในการจัดการกับการทำไม้เถื่อนและรับ “แผนปฏิบัติการสำหรับป่าไม้” มาใช้อย่างเป็นทางการต่อมาในเดือนเมษายน พ.ศ.2545 คณะกรรมาธิการยุโรปเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมระหว่างประเทศเพื่อปรึกษาหารือกันว่าสหภาพยุโรปจะทำอะไรได้บ้างกับมาตรการต่อสู้การทำ ไม้เถื่อน ในการประชุมสุดยอดว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืนซึ่งจัดขึ้นในนคร โยฮันเนสเบิร์กในปีเดียวกัน คณะกรรมาธิการยุโรปตั้งความมุ่งมั่นไว้อย่างเข้มแข็งที่จะต่อสู้กับการทำ ไม้เถื่อนและการค้าไม้ที่ตัดมาอย่างผิดกฎหมาย

สหภาพยุโรปได้ตีพิมพ์ข้อเสนอแรกสำหรับแผนปฏิบัติการ FLEGT ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2546 จากนั้นก็ได้มีการพัฒนาการริเริ่มต่าง ๆ ขึ้นมา ทั้งจากการแสดงความมุ่งมั่นในระดับชาติ และระดับสากลควบคู่กันไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีการตั้งกระบวนการ FLEG (การบังคับใช้กฎหมายป่าไม้และธรรมชาติ) ระดับภูมิภาคขึ้นมาสามกระบวนการคือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แอฟริกาและยุโรปกับเอเชียเหนือ (ENA FLEG) กระบวนการเหล่านี้มีการประสานงานโดยธนาคารโลกส่งผลให้เกิดการแสดงความมุ่งมั่นในระดับรัฐมนตรีในการหาวิธีและดำเนินงาน

แผนปฏิบัติการเพื่อต่อสู้กับการทำไม้เถื่อนในแต่ละภูมิภาค โดยมีแผนปฏิบัติการ FLEGT ของสหภาพยุโรปได้กำหนดมาตรการที่มุ่งหมายต่อสู้กับปัญหาการทำไม้เถื่อน มาตรการเหล่านี้เน้นไปย้งเรื่องกว้าง ๆ คือ

การให้ความช่วยเหลือประเทศผู้ผลิตไม้ แผนปฏิบัติการนี้มุ่งหมายที่จะให้การสนับสนุนทางการเงินและทางเทคนิคและคำแนะนำต่อประเทศที่ผลิตไม้เพื่อให้อุตสาหกรรมประมงคั่งต่อไปนี้มีโครงสร้างการจัดการควบคุมที่ได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้นและการพัฒนาระบบการตรวจสอบที่ไว้ใจได้ในที่การบังคับใช้กฎหมายป่าไม้อ่อนแอมาตลอด มีการปฏิรูปนโยบายที่เน้นไปที่กฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่เหมาะสมกับประเทศนั้น และผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมดสามารถมีส่วนร่วมในการสนทนาเชิงนโยบาย มีความโปร่งใสและการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างประเทศที่ผลิตและประเทศที่บริโภคไม้ที่ได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้น รวมทั้งสนับสนุนการติดตามป่าไม้ที่เป็นอิสระมีการเสริมสร้างขีดความสามารถและการฝึกอบรมในประเทศที่ผลิต รวมทั้งการสนับสนุนกลไกหรือสถาบันธรรมาภิบาลเพื่อการควบคุมดูแลให้เกิดกระบวนการจัดการแบบใหม่ มีการสนับสนุนสำหรับการพัฒนา การจัดการป่าโดยชุมชนและการสร้างความเข้มแข็งให้คนในท้องถิ่นมาช่วยป้องกันการทำไม้เถื่อนลึกลับที่ผิดกฎหมาย

การส่งเสริมการค้าไม้ที่ถูกกฎหมาย เนื้อหาของโครงการในเรื่องนี้มีสองส่วน ส่วนแรกมุ่งทำงานกับคู่ค้าของสหภาพยุโรปที่เป็นผู้ผลิตไม้หลัก ในขณะที่ส่วนที่สองเน้นไปที่บทบาทของประเทศนำเข้าไม้รายใหญ่อื่น ๆ ในการค้าระหว่างประเทศ กรอบพหุภาคีสำหรับความร่วมมือระหว่างประเทศ สหภาพยุโรปเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ แต่มีใช้บทบาทที่ครอบคลุมในตลาดไม้โลก ดังนั้นจึงเป็นเรื่องสำคัญที่สหภาพยุโรปสามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งและส่งเสริมความร่วมมือในการต่อสู้กับการทำไม้เถื่อนและการค้าที่เกี่ยวข้องในประเทศต่าง ๆ ที่ตลาดสหภาพยุโรปมีอิทธิพลน้อยเมื่อผ่านการปรึกษาหารือกับผู้นำเข้าไม้เจ้าหลักอื่น ๆ เช่น จีน ญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกา

การส่งเสริมนโยบายการจัดซื้อโดยรัฐ แผนปฏิบัติการกระตุ้นให้รัฐสมาชิกของสหภาพยุโรปให้ดำเนินนโยบายที่สนับสนุนไม้จากการผลิตที่ยั่งยืนและผ่านการตรวจสอบยืนยันแล้วว่าถูกกฎหมายในสัญญาการจัดหา นโยบายเช่นนี้กำหนดให้ผู้ส่งไม้แสดงหลักฐานให้เพียงพอถึงความถูกต้องตามกฎหมายหรือความยั่งยืนของแหล่งที่มาของไม้ต่าง ๆ จนถึงขณะนี้ประเทศเบลเยียม ฝรั่งเศส เยอรมัน สหราชอาณาจักรและเนเธอร์แลนด์ ได้เริ่มใช้โครงการจัดซื้อดังกล่าวแล้ว

2. อำนาจหน้าที่ของหน่วยงานภาคเอกชน

การส่งเสริมและรักษาสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติของภาคเอกชนซึ่งเป็นองค์การที่จัดตั้งขึ้นมาจากการรวมตัวของเอกชน ที่มีการรวมตัวของสติปัญญาความคิด ความสนใจหรือ

การมีอุดมการณ์ที่คล้ายคลึงกันเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

องค์กรภาคเอกชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

หลักการสำคัญของ “พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535” การมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเป็นปัจจัยในความสำเร็จของงาน ดังนั้นจึงให้ความสำคัญกับบทบาทขององค์กรภาคเอกชนและองค์กรประชาชนเป็นอย่างมาก บทบาทขององค์กรภาคเอกชนในการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม องค์กรภาคเอกชนที่สำคัญและมีบทบาทคือ

มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์ ความเป็นมาตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.2526 โดยความคิดริเริ่มของนายแพทย์บุญส่ง เลขะกุล ได้รับเงินทุนสนับสนุนจากการบริจาคของประชาชนและองค์กรธุรกิจภาคเอกชน วัตถุประสงค์คุ้มครองสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติโดยเน้นการอนุรักษ์ระบบธรรมชาติให้คงไว้ซึ่งความหลากหลายของพรรณพืชและพรรณสัตว์เพื่อให้เกิดภาวะความสมดุลของธรรมชาติ การมีบทบาทและการดำเนินงานเฉพาะที่สำคัญคือ การจัดทำโครงการสำรวจทางนิเวศวิทยาป่าไม้และสัตว์ป่า ณ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร จังหวัดกาญจนบุรีและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง จังหวัดอุทัยธานีและจังหวัดตาก

นิคมไพรศาล

การกำเนิดเพื่อการดำเนินการตามเจตนารมณ์ในการอนุรักษ์ของ นายแพทย์บุญส่ง เลขะกุล จึงได้ริเริ่มดำเนินการเพื่อจัดตั้ง “นิคมไพรศาล” ขึ้นเมื่อ พ.ศ.2595 โดยได้ชักชวนผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นที่นับถือในสังคม ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ผู้ทรงคุณวุฒิในด้านการป่าไม้ การเกษตร (ขวัญศรีรินทร์ วงษ์ลือชัย, 2553, หน้า 52)

คณะกรรมการของนิคมไพรศาลสมาคมชุดแรก ประกอบด้วยกรรมการ 14 ท่าน โดยมีพระอินทร์สรศักดิ์เป็นนายกสมาคมคนแรก นายแพทย์บุญส่ง เลขะกุล ทำหน้าที่เป็นกรรมการและเลขานุการ ซึ่งต่อมานายแพทย์บุญส่ง เลขะกุล ก็ได้ดำรงตำแหน่งเลขาธิการสมาคม เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงที่สำคัญที่สุดในการดำเนินงานของสมาคมมาโดยตลอด

นายแพทย์บุญส่ง เลขะกุล เคยรับหน้าที่ต่าง ๆ ทางราชการเช่น เป็นกรรมการในคณะกรรมการองค์การสวนสัตว์แห่งประเทศไทย คณะกรรมการสอบสวนและคุ้มครองสัตว์ป่า คณะกรรมการอุทยานแห่งชาติ คณะกรรมการสาขาทรัพยากรธรรมชาติและศิลปกรรมของสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ฯลฯ นายแพทย์บุญส่ง เลขะกุล ยังเป็นที่รู้จักและยก

ย่องของชาวต่างประเทศทั้งในระดับเอกชน องค์กรและรัฐบาลอีกด้วยได้รับเชิญจากหน่วยราชการ และสมาคมในต่างประเทศ ให้ไปดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ในประเทศต่าง ๆ

นายแพทย์บุญส่ง เลขะกุล ร่วมการประชุมระดับนานาชาติด้านการอนุรักษ์ IUCN ในฐานะที่เป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญและมีผลงานมากมายในด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติเป็นที่ ยอมรับนับถือทั้งในประเทศและนานาชาติ จึงได้รับเกียรติและรางวัลจากในและนอกประเทศอยู่ เสมอ ดังนี้

พ.ศ.2517 ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตรีติการณ ช่างเผือก

พ.ศ.2519 ได้รับปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (วนศาสตร์) ของ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จากงานอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

พ.ศ.2521 เป็นสมาชิกกิตติมศักดิ์ของ IUCN (The International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources)

พ.ศ.2522 ได้รับรางวัล J. Paul Getty สำหรับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสัตว์ป่าโลก (J. Paul Getty Wildlife Conservation Prize of the World Wildlife Fund.-U.S-) เป็นคนแรกของเอเชีย และคนที่ 4 ของโลกที่ได้รับรางวัลนี้

พ.ศ.2523 ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์โกลดเ็นอาร์ก (The Order of the Golden Ark) จากเจ้าชายเบอร์ฮาร์ดแห่งประเทศเนเธอร์แลนด์ จากผลงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและ สัตว์ป่า

พ.ศ.2528 ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ทวีติยาภรณ์มงกุฎไทย (ท.ม.)

ประวัติการคุ้มครองการจำหน่ายพืชป่า

ในอดีตการลักลอบนำพืชป่าออกมาจากป่าธรรมชาติโดยตรง เป็นไปเพื่อการประดับ ตกแต่งอาคารบ้านเรือนหรือลักลอบนำพืชป่าออกมาเพื่อให้บ้านเรือนร่มรื่นเท่านั้น โดยกระทำการ ลักลอบนำพืชป่าที่อยู่ในป่าธรรมชาติโดยตรงออกมาในจำนวนที่น้อยมากเพราะผู้ลักลอบนำพืชป่า ออกมาจากป่าธรรมชาติโดยตรงเห็นว่าพืชป่านั้นมีความสวยงามในการมาตั้งโชว์ประดับหน้าบ้าน จึงไม่ค่อยสร้างความสูญเสียต่อพืชป่ามากนัก แต่ปัจจุบันการลักลอบค้าหรือจำหน่ายพืชป่าที่อยู่ใน ป่าธรรมชาติโดยตรงนั้นมักเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ทางการจำหน่ายมากขึ้น เนื่องจากการค้าพืชป่า เป็นธุรกิจระดับหนึ่งที่สามารถสร้างกำไรให้แก่ผู้ประกอบการทางพาณิชย์ ไม่ว่าจะเป็นการลักลอบ นำพืชป่าที่อยู่ในป่าธรรมชาติโดยตรง โดยวิธีการขุดนำเอาพืชป่าที่ยังมีชีวิตอยู่ (สด) มาจำหน่าย เพื่อให้ผู้ซื้อนำไปปลูกเพื่อประดับตกแต่งตามอาคารบ้านเรือน เช่น ต้นหม้อข้าวหม้อแกงลิง ต้นพืช

กินแมลง ดันปรงชาเมีย เป็นต้น หรือการลักลอบค้าหรือจำหน่ายพืชป่าเพื่อนำเอาซากพืชป่าขึ้นส่วนซากพืชป่าที่ยังมีชีวิตอยู่ (สด) หรือตายแล้ว (แห้ง) ตัวอย่างเช่น รากระยอม ขึ้นไม้กฤษณา ใบปรง เมล็ดปรง เป็นต้น เพื่อนำเอาชิ้นส่วนของซากพืชป่าไปใช้ประโยชน์ต่าง ๆ โดยการกระทำเป็นผลิตภัณฑ์ที่สำเร็จรูปมีพืชป่าเป็นส่วนผสมอยู่ เช่นยาสมุนไพร เครื่องสำอาง ฐูป เป็นต้น นอกจากนี้ในระยะหลัง ๆ มีค่านิยมพืชป่าที่มากขึ้นหรือที่มีพืชป่าเป็นส่วนผสมของยาสมุนไพร รักษาโรค ในกลุ่มคนบางประเภททำให้ผู้ลักลอบนำพืชป่าที่อยู่ในป่าธรรมชาติโดยตรงนำออกมาจำหน่ายตามท้องตลาด โดยมีพวกที่ชอบสะสมของป่า คนมีฐานะ มีใบสั่งซื้อมา (Order) ประกอบกับในสมัยนี้การเดินทางเข้าไปในป่ากระทำได้ง่ายสะดวกกว่าสมัยก่อนและกระทำได้รวดเร็วขึ้นด้วยการลักลอบค้าหรือจำหน่ายพืชป่าจึงเพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นพืชป่าจำพวก เฟิร์น สน หรือพืชป่าล้มลุก ซึ่งในปัจจุบันความนิยมด้านผลิตภัณฑ์ การรักษาโรคในรูปแบบยาแผนโบราณที่มีพืชป่าเป็นส่วนผสมอยู่มีจำนวนมากขึ้นและจากการที่พืชป่าหลายชนิดถูกคุ้มครองโดยกฎหมายภายในของแต่ละประเทศ ปริมาณที่ได้รับอนุญาตให้นำเข้า ส่งออก เพื่อการจำหน่ายเป็นไปอย่างจำกัดหรือบางชนิดไม่ได้รับอนุญาต ทำให้ไม่อาจตอบสนองความต้องการของพวกที่ชอบพืชป่าได้จึงทำให้พืชป่ามีราคาสูง ซึ่งเป็นสาเหตุให้มีการลักลอบค้าหรือจำหน่ายพืชป่าที่อยู่ในป่าธรรมชาติของชนิดพันธุ์ที่มีความนิยมหรือชนิดพันธุ์ที่ใกล้เคียงเป็นจำนวนมากขึ้น

การลักลอบค้าพืชป่าส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อการจำหน่ายไม่ว่าจะเป็น การจำหน่ายพืชป่าในชิ้นส่วนต่าง ๆ ทั้งที่ยังมีชีวิตอยู่ (สด) หรือตายแล้ว (แห้ง) เพื่อนำไปเป็นไม้ประดับตกแต่ง อาคารบ้านเรือนหรือนำพืชป่ามาเลี้ยงไว้เพื่อให้บ้านเรือนร่มรื่นหน้าอยู่อาศัยและใช้ประโยชน์ทางยาสมุนไพร นอกจากนี้ยังมีการนำพืชป่าเหล่านั้นไปใช้ประโยชน์ เพื่อวัตถุประสงค์อื่นอีก เช่น เพื่อการปรับปรุงพันธุ์ ศึกษา ทดลอง หรือวิจัย หรือเพื่อประโยชน์ทางการค้า เพื่อตอบสนองความต้องการของพวกที่ชอบพืชป่าที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ทำให้มีผู้ลักลอบค้าหรือจำหน่ายพืชป่า อันเป็นสาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่มีส่วนทำให้พืชป่ามีจำนวนลดลงอย่างรวดเร็ว

แนวคิดและหลักการในการควบคุมการจำหน่ายพืชป่า

ความหมายในเชิงกฎหมาย กฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืชตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ.2542 มาตรา 3 “พืช” หมายความว่า สิ่งมีชีวิตในอาณาจักรพืชและให้หมายความรวมถึงเห็ดและสาหร่ายแต่ไม่รวมถึงจุลชีพอื่น “พันธุ์พืชป่า” หมายความว่า พันธุ์พืชที่เคยมีหรือเคยมีอยู่ในประเทศตามสภาพธรรมชาติและยังมิได้นำมาใช้เพาะปลูกอย่างแพร่หลาย เพื่อสนองตอบนโยบายของรัฐบาลซึ่งได้ประกาศเจตนารมณ์ที่ชัดเจนในการให้ คนอยู่กับป่าตลอดจนเพื่อให้เป็นตาม

รัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 ซึ่งกำหนดให้ราษฎรชุมชนท้องถิ่น มีสิทธิ หน้าที่และมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและได้รับประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นตนเอง จึงเห็นควรนำหลักนิติธรรมและการปรึกษาหารือและเห็นชอบร่วมกันมาใช้ในการแก้ไขปัญหาราษฎรและชุมชนที่อยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเพื่อเป็นการนำร่องนำนโยบายคนอยู่กับป่าของรัฐบาลมาดำเนินการให้เป็นรูปธรรม กรมป่าไม้จึงจัดทำโครงการนำร่องการพัฒนาการมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการอุทยานแห่งชาติอย่างยั่งยืนซึ่งจะเน้นการให้ความสำคัญและสร้างความแข็งแกร่งให้กับราษฎรและชุมชนในพื้นที่ตลอดจนเสริมสร้างศักยภาพและขีดความสามารถรวมทั้งสร้างแรงจูงใจให้ราษฎรและองค์กรท้องถิ่นมีความพร้อม เต็มใจและให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องซึ่งรวมถึงองค์กรพัฒนาเอกชนในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติให้สามารถอำนวยประโยชน์ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และด้านสิ่งแวดล้อมทั้งต่อท้องถิ่นและต่อประเทศชาติอย่างยั่งยืนขึ้น (กรมป่าไม้, 2544, หน้า 72)

หลักการทรัพยากรพันธุกรรมพืชที่มีอยู่ในปัจจุบันมีอยู่ 2 รูปแบบคือ

1.1 ทรัพยากรพันธุกรรมที่ถูกเก็บรวบรวมไว้แล้วซึ่งอาจจะอยู่ใน 2 สถานที่หลัก ๆ คือ

1.1.1 ทรัพยากรพันธุกรรมพืชที่ถูกเก็บไว้ในหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรเพื่อสาธารณประโยชน์ (Public collection) เช่น ธนาคารสารทางพันธุกรรม ธนาคารพันธุกรรมหรือธนาคารเชื้อพันธุ์ (Germplasm bank) ซึ่งแทบทุกประเทศได้มีการจัดตั้งหน่วยงานจัดเก็บทรัพยากรพันธุกรรมพืชด้วยวัตถุประสงค์หลัก คือ เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรที่ตนได้สำรวจ และเก็บรวบรวมจากแหล่งต่าง ๆ สำหรับประเทศไทยมีหน่วยงานที่ทำการเก็บรักษาทรัพยากรพันธุกรรมพืชไว้หลายหน่วยงาน เช่น กรมวิชาการเกษตร ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นต้น

1.1.2 ทรัพยากรพันธุกรรมพืชที่ถูกเก็บไว้ในหน่วยงานของเอกชน (private collection) ซึ่งบริษัทเหล่านี้มักจะเก็บทรัพยากรชีวภาพดังกล่าวเป็นความลับเพื่อประโยชน์ในการแข่งขันทางการค้า เช่น บริษัทเมล็ดพันธุ์พืชมักจะเก็บรักษาพันธุ์พืชที่ดีไว้เป็นจำนวนมากในสถานที่ที่ได้รับการคุ้มครองสูงเพื่อป้องกันไม่ให้บุคคลภายนอกหยิบฉวยไปได้

1.2 ทรัพยากรพันธุกรรมพืชที่ยังอยู่ในป่าหรือที่ยังไม่ได้เก็บรวบรวมมาซึ่งจำนวนทรัพยากรพันธุกรรมพืชประเภทนี้คาดว่ามิใช่เป็นจำนวนมากโดยเฉพาะในประเทศที่กำลังพัฒนาหรือด้อยพัฒนาแต่อย่างไรก็ตามทรัพยากรดังกล่าวได้ถูกคุกคามจากหลายสาเหตุ เช่น ปัญหาการบุกรุกพื้นที่เขตป่าไม้ ปัญหาที่เกิดจากภัยทางธรรมชาติซึ่งอาจเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากฝีมือมนุษย์ เป็นต้น

การบริหารและจัดการสิ่งแวดลอม ทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ แบบบูรณาการโดยยึดหลักธรรมาภิบาลและการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม คำแถลงนโยบายของรัฐบาลดังกล่าวถูกประกาศขึ้นเพื่อแสดงเจตนารมณ์ที่ชัดเจนในการให้คนอยู่ร่วมกับป่าอันเป็นการแก้ไขปัญหาและลดความขัดแย้งระหว่างกรมป่าไม้ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบคุ้มครองทรัพยากรป่าไม้และที่ดินป่าไม้กับราษฎร ชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติและพื้นที่ป่าอนุรักษ์ซึ่งต้องการได้รับสิทธิในการอยู่อาศัยทำกินถาวรในขณะที่ระเบียบและแนวทางปฏิบัติเดิมของรัฐเพียงแต่อนุญาตและผ่อนผันให้ราษฎรเข้าอยู่อาศัยและทำกินโดยไม่ได้ให้สิทธิที่ถาวรแต่อย่างใดความขัดแย้งเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวนำไปสู่การรวมตัวของราษฎร ชุมชน และองค์กรพัฒนาเอกชนได้ร่วมกันชุมนุมเรียกร้องให้รัฐบาลเร่งรีบดำเนินการแก้ไขปัญหาให้แล้วเสร็จโดยมีข้อห้ามตามกฎหมายที่ได้กำหนดไว้คือไม่ควรปลูกพืชเลียนแบบธรรมชาติ เช่น เกาะคิดไว้บนต้นไม้ธรรมชาติ ไม่ส่งเสริมการค้าที่ผิดกฎหมาย ด้วยการนำไม้ปามาสวมรอยเป็นไม้ขยายพันธุ์เทียม พ่อพันธุ์หรือแม่พันธุ์ ต้องได้มาอย่างถูกกฎหมาย โดยแหล่งที่มาของพ่อแม่พันธุ์ที่ถูกกฎหมาย มีดังนี้

- 1) ต้นที่ซื้อจากสวนที่ขึ้นทะเบียนกับกรมวิชาการเกษตรแล้ว (มีใบซื้อขาย)
- 2) ต้นที่นำเข้าจากต่างประเทศ (มีหนังสืออนุญาตนำเข้า)
- 3) ฝักหรือเมล็ดในบัญชีแนบท้ายที่ 1 ที่นำเข้าจากต่างประเทศ (มีหนังสืออนุญาตนำเข้า)
- 4) ฝักหรือเมล็ดในบัญชีแนบท้ายที่ 2 ที่นำเข้าจากต่างประเทศ (มีหลักฐานการนำเข้าอื่น ๆ)
- 5) ไม้ขวด ไม้เพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ (Tissue culture)

ห้ามนำพืชป่าที่ผิดกฎหมาย เข้ามาปะปนในสถานที่เพาะเลี้ยงที่ขึ้นทะเบียนไว้แล้ว ของป่าหวงห้ามที่เก็บจากป่าโดยตรงและไม่มีหลักฐานที่มาไม่อนุญาต (กองคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์)

แนวคิดในการใช้ประโยชน์จากพืชป่า

ปัจจุบันชนิดของพืชที่มนุษย์นำมาปลูกใช้ประโยชน์ได้ลดจำนวนลงมากเมื่อเทียบกับ 100 ปีที่ผ่านมา กล่าวได้ว่าพลังงาน (Calorie) จากอาหารจำนวนร้อยละ 90 ที่ใช้กันทั่วโลกมนุษย์ได้จากพืชสำคัญเพียง 4 ชนิดเท่านั้น คือ ข้าวโพด ข้าวสาลี ข้าวและข้าวฟ่างในบรรดาพืชที่ใช้ประโยชน์ไม่กี่ชนิดนี้นักวิทยาศาสตร์ยังได้ทำการปรับปรุงให้มีคุณสมบัติตามที่ต้องการมากขึ้น เช่น การสร้างเป็นสายพันธุ์ลูกผสมขึ้นมา พืชลูกผสมและพืชที่ได้รับการปรับปรุงเหล่านี้จะมีพันธุกรรมค่อนข้าง

คงที่แม้จะให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจดีที่สุดแต่ก็มีความอ่อนแอต่อการดำรงชีวิตในธรรมชาติและถูกโรคและแมลงรบกวนได้ง่ายซึ่งเชื่อกันว่าเป็นจุดอ่อนของพืชป่าสำคัญดังกล่าวนี้จะเป็นสาเหตุของการขาดแคลนอาหารของโลกที่น่าพึงระวังไว้เป็นอย่างยิ่ง นักวิชาการพืชกำลังพยายามแก้ไขปัญหานี้ด้วยการหันมาให้ความสนใจเชื้อสายของพืชเศรษฐกิจที่เป็นพืชป่าโดยค้นหาและนำมาอนุรักษ์ไว้เพื่อใช้ผสมกลับเข้าไปในพืชที่พัฒนาแล้วการศึกษาแนวทางใช้ประโยชน์จากพืชป่าที่รู้จักกันคืออยู่แล้วให้กว้างขวางยิ่งขึ้นรวมทั้งค้นหา รวบรวมพืชป่าที่มีคุณสมบัติดีเด่นและนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากกว่าที่เป็นอยู่เนื่องจากประเทศไทยเป็นถิ่นกำเนิดของพืชหลายชนิด เป็นแหล่งเพาะปลูกและเป็นที่พักอาศัยที่ดีของพืชเขตร้อนอีกจำนวนมากเพราะมีดินฟ้าอากาศเหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของพืชอย่างกว้างขวางจึงเปรียบเสมือนเป็นแหล่งรวมพันธุกรรมพืชที่มีค่าอย่างยิ่งแห่งหนึ่งของโลก ดังนั้นหากได้มีการศึกษาคัดเลือกพืชเหล่านี้และนำมาใช้ประโยชน์ตามจุดประสงค์ดังกล่าวข้างต้นอย่างจริงจังแล้วจะเกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจต่อประเทศอย่างไม่ต้องสงสัย

พืชที่มีคุณสมบัติดีนั้นขึ้นกระจายอยู่ทั่วไปทั้งในสภาพที่เป็นพืชป่าและพืชพื้นบ้าน ส่วนหนึ่งใกล้จะสูญพันธุ์เพราะป่าถูกทำลายหรือการใช้ประโยชน์ในวงแคบเพราะผู้เป็นเจ้าของพันธุ์หวงแหนงานอนุรักษ์จึงเป็นงานจำเป็นเร่งด่วนของนักวิชาการพืชทั้งหลายส่วนประชาชนทั่วไปนั้นก็สามรถมีส่วนร่วมในงานอนุรักษ์ได้โดยให้ตระหนักในคุณค่าช่วยกัน ปลูกรักษาและอนุรักษ์ป่าให้คงสภาพไว้อย่าทำลายอีกต่อไป เป็นการอนุรักษ์พืชป่าได้ พรรณไม้โครงสร้างเป็นต้นไม้ป่าซึ่งเมื่อนำมาปลูกแล้วจะช่วยส่งเสริมการฟื้นตัวของพืชป่าและเร่งให้ความหลากหลายทางชีวภาพกลับคืนมาได้อย่างรวดเร็ว พรรณไม้โครงสร้างต้นไม้ 20-30 ชนิด ซึ่งได้รับการคัดเลือกจะถูกปลูกลงในพื้นที่และได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิดในช่วงสองปีแรกต้นไม้ที่ปลูกต้องสามารถเจริญเติบโตได้รวดเร็วและบดบังแสงทำให้วัชพืชไม่สามารถเจริญได้และทำให้เกิดโครงสร้างป่าที่ประกอบด้วยเรือนยอดหลาย ๆ ชั้นนอกจากนี้ต้นไม้นั้นจะต้องฟื้นฟูกระบวนการต่าง ๆ ในระบบนิเวศ เช่น วัฏจักรของธาตุอาหารและทำให้สภาพพื้นที่มีความเหมาะสมต่อการงอกและการเจริญของกล้าไม้ธรรมชาติโดยทำให้พื้นที่ร่มและชื้นมากขึ้นซึ่งพื้นที่ป่าที่ขึ้นปกคลุมด้วยเศษซากใบไม้ที่อุดมไปด้วยสารอาหารและปราศจากวัชพืชนี้เหมาะสมสำหรับกล้าไม้ธรรมชาติจะกลับมางอกและเจริญเติบโตในพื้นที่การฟื้นตัวของความหลากหลายทางชีวภาพนั้นขึ้นอยู่กับนก ค้างคาว และสัตว์เลื้อยคลานด้วยขนาดเล็กที่เข้ามาในแปลงปลูกต้นไม้ 20-30 ชนิดที่ปลูกนั้นเป็นส่วนเล็ก ๆ ของสังคมพืชในป่าเขตร้อนเท่านั้นเพื่อให้พื้นที่ฟื้นฟูกลับมาที่มีความหลากหลายใกล้เคียงกับป่าดั้งเดิมในการนำเมล็ดพันธุ์ของต้นไม้นิชนิดต่าง ๆ เข้ามา ต้นไม้ที่ปลูกต้องสามารถสร้าง

สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับกล้าไม้ธรรมชาติพร้อม ๆ กับเป็นแหล่งทรัพยากรที่ดึงดูดให้สัตว์ที่กระจายเมล็ดเข้ามาเช่น ให้ออกที่มีน้ำหวานมาก ดิผล หรือเป็นที่ทำรังเหล่านี้จะนำเมล็ดจากป่ารอบ ๆ เข้ามาในแปลงปลูกและกล้าไม้ในรุ่นที่สองที่สัตว์นำเข้ามาเองที่จะทำให้การฟื้นฟูป่าสมบูรณ์และได้ป่าที่ใกล้เคียงกับสภาพป่าดั้งเดิม

ต้นไม้ที่จะนำมาใช้เป็นพรรณไม้ป่าโครงสร้างนั้นต้องมีคุณลักษณะ คือ อัตราการรอดสูงเมื่อปลูกในพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมโตเร็วมีทรงพุ่มที่หนา กว้าง สามารถบังแสงแดดทำให้วัชพืชเติบโตไม่ได้ออกดอก ดิผลหรือให้ทรัพยากรที่ดึงดูดสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ได้ตั้งแต่อายุน้อย พรรณไม้ป่าโครงสร้างยังต้องสามารถปลูกและดูแลได้ง่ายในเรือนเพาะชำ ต้นไม้ที่ไม่สามารถเพาะได้ย่อมไม่อาจนำมาใช้ในการปลูกป่าได้ พรรณไม้ป่าโครงสร้างจึงต้องมีคุณลักษณะที่เหมาะสมต่อการเพาะเลี้ยงในเรือนเพาะชำด้วยได้แก่ มีปริมาณเมล็ดเพียงพอออกได้เร็วและพร้อมเพรียงกัน ต้นกล้าควรเจริญเติบโตจนสามารถนำไปปลูกได้ในเวลาไม่เกิน 1 ปีในพื้นที่ที่ไฟป่ามักเกิดขึ้นในช่วงฤดูแล้ง เช่น ในป่าผลัดใบการถูกทำลายจากไฟป่าอาจทำให้การปลูกป่าทั้งหมดล้มเหลวได้ไม้ที่ถูกคัดเลือกมาเป็นพรรณไม้ป่าโครงสร้างสำหรับพื้นที่ลักษณะนี้จึงต้องมีคุณลักษณะอีกประการหนึ่งคือ ทนไฟและสามารถแตกยอดขึ้นมาใหม่ได้ถึงแม้ว่าส่วนที่อยู่เหนือดินจะถูกเผาไหม้ไปและเหลือเพียงส่วนที่อยู่ใต้ดินเท่านั้นพรรณไม้ป่าหายากหรือใกล้สูญพันธุ์เป็นอีกกลุ่มที่ต้องให้ความสำคัญถึงแม้ว่าต้นไม้ในกลุ่มนี้อาจขาดคุณลักษณะของพรรณไม้ป่าโครงสร้างแต่การนำต้นไม้พวกนี้มาปลูกในพื้นที่ฟื้นฟูจะเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการสูญพันธุ์ของพันธุ์พืชต่าง ๆ ซึ่งรวมไปถึงพืชป่าด้วยในพื้นที่ที่มีสิ่งมีชีวิตซึ่งทำหน้าที่กระจายเมล็ดได้สูญพันธุ์ไปจากพื้นที่ ในการควบคุมป่าโดยใช้พรรณไม้ป่าโครงสร้างนั้นพรรณไม้ป่าที่ปลูกจะมีทั้งไม้ป่าเบิกน้ำและไม้ป่าเสถียร Goosem และ Tucker, 1995 แนะนำว่าอย่างน้อยร้อยละ 30 ของต้นไม้ที่ปลูกควรเป็นไม้ป่าเบิกน้ำ การปลูกไม้ป่าเบิกน้ำและไม้ป่าเสถียรไปพร้อมกันในครั้งเดียวนี้เพื่อลดระยะเวลาในการเกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงแทนที่ของระบบนิเวศของป่าไม้ป่าเสถียรหลายชนิดสามารถเจริญเติบโตในสภาพแวดล้อมที่ร้อนและแล้งของป่าที่เสื่อมโทรมได้แต่ส่วนมากไม่สามารถขึ้นได้เองเนื่องจากขาดตัวกลางที่จะนำเมล็ดเข้ามาในพื้นที่ การสูญพันธุ์ของพืชป่าจากพื้นที่ทำให้ต้นไม้เหล่านั้นไม่สามารถกลับเข้ามาในพื้นที่ที่ถูกทำลายได้การปลูกไม้ป่าเสถียรบางชนิดร่วมกับไม้ป่าชนิดอื่นจึงสามารถช่วยเร่งกระบวนการฟื้นตัวของป่าที่สมบูรณ์ได้ไม้ป่าเบิกน้ำเป็นไม้ต้นที่โตเร็วและสามารถสร้างเรือนยอดได้เร็วทำให้วัชพืชเจริญได้น้อยลงในขณะที่ไม้ป่าเสถียรซึ่งโตช้ากว่าจะสร้างเรือนยอดชั้นที่ 2 อยู่ภายใต้ร่มเงาของไม้ป่าเบิกน้ำทำให้โครงสร้างและความหลากหลายของป่ามีความสมบูรณ์มากขึ้นทั้งยังเพิ่มแหล่งอาหารให้แก่สิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ได้อีกด้วยปกติแล้วไม้ป่าเบิกน้ำมีอายุ

ค่อนข้างสั้นและเริ่มตายเมื่อมีอายุประมาณ 15-20 ปี เมื่อถึงเวลานั้นไม้ชั้นล่างซึ่งเป็นไม้ป่าเสถียรจะเจริญเติบโตพร้อมทำหน้าที่แทนไม้ป่าเบิกนำเช่นเดียวกับไม้ป่าชนิดอื่น ๆ ที่ถูกนำกลับเข้ามาตามธรรมชาติ

ไม้ป่าโครงสร้างเป็นวิธีที่ต้องอาศัยปัจจัยเอื้ออำนวยหลายอย่าง ได้แก่ แหล่งเมล็ดพันธุ์จากพื้นที่ป่าธรรมชาติใกล้ ๆ และสัตว์ที่ช่วยกระจายเมล็ดหากพื้นที่ที่ต้องการฟื้นฟูขาดปัจจัยสำคัญเหล่านี้การฟื้นตัวตามธรรมชาติในแปลงปลูกพรรณไม้ป่าโครงสร้างย่อมไม่อาจเกิดขึ้นได้และต้องปลูกต้นไม้บางชนิดเพิ่มเติมการที่จะให้ประชาชนได้ทราบถึงข้อมูลข่าวสารเบื้องต้นตลอดจนนโยบายต่างที่ภาครัฐได้จัดทำขึ้นจะต้องมีการเผยแพร่ข่าวสาร แจกข้อมูลข่าวสารไปยังประชาชนไปสู่มุขมนตรีในท้องถิ่นที่อยู่ในเขตทุรกันดารในป่าลึก แนวคิดในการใช้ประโยชน์จากพืชป่ามาใช้เพื่อจะได้อาศัยทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรพืชป่าให้อยู่คู่กับประเทศไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมก็มีสิทธิดังกล่าวต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนเช่นกันรวมทั้งสิทธิอนุรักษ์และฟื้นฟูจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากนี้บุคคลยังมีสิทธิได้รับข้อมูลคำชี้แจงเหตุผลจากหน่วยงานของรัฐและมีสิทธิเสนอความเห็นเกี่ยวกับโครงการหรือกิจกรรมใด ๆ ที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิตหรือส่วนได้เสียอื่นที่เกี่ยวข้องกับชุมชนท้องถิ่นก่อนที่จะมีการอนุญาตหรือดำเนินการและมีสิทธิฟ้องหน่วยงานของรัฐ ทั้งส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นหากไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิในทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ความร่วมมือภาครัฐและความร่วมมือขององค์กรท้องถิ่นในการอนุรักษ์พืชป่า

ความร่วมมือภาครัฐของรัฐนั้นจะต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล ตลอดจนควบคุมและกำจัดภาวะมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพและคุณภาพชีวิตของประชาชน องค์กรท้องถิ่นสามารถช่วยในการส่งเสริมและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในเขตพื้นที่ในส่วนของนโยบายและแนวทางดำเนินการจัดการทรัพยากรป่าไม้ จะพบว่าทุกหน่วยงานต่างก็ส่งเสริมแนวคิดที่ให้นอนอยู่ร่วมกับป่าได้โดยการอาศัยซึ่งกันและกัน หลายฝ่ายที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการงานด้านป่าไม้นี้ต่างก็ยอมรับมาตรการควบคุมพืชป่าเป็นความหวังและทางรอดของพืชป่าในประเทศไทยนอกจากนี้ นโยบายการปลูกป่าก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทยให้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นแสดงให้เห็นถึงความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชนท้องถิ่นและประชาชนได้เป็นอย่างดี

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทางกฎหมายในการควบคุมการจำหน่ายพืชป่าตามกฎหมายไทย

กฎหมายต้องดำเนินควบคู่ไปกับปรากฏการณ์หรือกิจกรรมในสังคมดังนั้นการศึกษากฎหมายจึงต้องพิจารณาถึงวิวัฒนาการของกฎหมายควบคู่กับวิวัฒนาการของสังคมซึ่งสามารถสรุปได้ว่าวิวัฒนาการของกฎหมายนั้นมีอยู่ด้วยกันสามยุคส่งผลให้กฎหมายปรากฏออกมาสามรูปแบบคือ กฎหมายประเพณีหรือกฎหมายชาวบ้าน (Volksrecht) กฎหมายของนักกฎหมาย (Juristenrecht) และกฎหมายเทคนิค (Technical Law) ซึ่งสามารถอธิบายเพื่อให้เห็นภาพปรากฏการณ์ของวิวัฒนาการทางกฎหมาย อันนำมาสู่กระบวนการในการจำแนกลักษณะการกระทำความผิดและมาตรการลงโทษได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้นจากที่ได้กล่าวมาแล้วถึงการอุบัติขึ้นของกฎเกณฑ์แห่งกฎหมายอันเป็นแบบแผนความประพฤติของคนในสังคมพบว่ากฎหมายนั้นก่อตัวขึ้นเองในสังคมมนุษย์แล้ววิวัฒนาการมาจนถึงปัจจุบันมิได้เกิดขึ้นเองตามเจตนาจำนงของมนุษย์แต่อย่างใด ยกตัวอย่างเช่น สัญชาติญาณในการหวงแหนอาณาเขตของสัตว์รวมทั้งของมนุษย์ลักษณะพฤติกรรมดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงกฎเกณฑ์ทางความประพฤติที่สะท้อนออกมาเป็นสภาพบังคับทางเขตแดนซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับพฤติกรรมในการหวงแหนทรัพย์สินที่อยู่ในการถือครองของตน พฤติกรรมดังกล่าวได้มีการถ่ายทอดไปสู่สมาชิกในสังคมโดยไม่รู้ตัว กล่าวคือ เมื่อครั้งหนึ่งได้ประพฤติปฏิบัติติดต่อกันไปเป็นระยะเวลายาวนานเมื่อมีการถือปฏิบัติสืบต่อมาทำให้กฎเกณฑ์นั้นปรากฏตัวเป็นรูปเป็นร่างชัดเจนขึ้นและเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องและจำเป็นต้องปฏิบัติ เช่นนั้นซึ่งสามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่าปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นจุดเริ่มต้นในการกำหนดกฎเกณฑ์ที่เป็นศีลธรรมในสังคม (Norm)

อย่างไรก็ตามเนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์ที่มีคุณสมบัติพิเศษสองประการ คือ มนุษย์มีความสามารถในการจำแนกแยกแยะข้อเท็จจริง (Factual reason) อีกทั้งมนุษย์นั้นสามารถจำแนกว่าสิ่งใดผิดสิ่งใดถูกซึ่งเรียกว่าเหตุผลในทางศีลธรรม (Moral Reason) ทั้งนี้เมื่อเกิดข้อขัดแย้งขึ้นมามนุษย์ก็จะใช้ความสามารถดังกล่าวในการพิจารณาว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิดการวินิจฉัยดังกล่าวเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติจากการเชื่อมโยงกันระหว่างเหตุผลทางศีลธรรมและเหตุผลของเรื่องเมื่อการวินิจฉัยความถูกต้องได้รับการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและยาวนานก็จะฝังอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์จนกระทั่งต่อมาก็จะกลายเป็นที่ยอมรับกันโดยไม่จำเป็นต้องมีการวินิจฉัยว่าสิ่งนั้นผิดหรือถูกอีกต่อไปเมื่อสิ่งที่

ยึดถือปฏิบัติมานั้นเป็นที่ยอมรับและปฏิบัติต่อมาเป็นเวลายาวนานก็จะฝังรากลึกกลายเป็นจารีตประเพณี เช่น เรื่องของการหวงแหนทรัพย์สินลูกเมียของตนและจะมีการพัฒนาวิธีการบังคับอย่างชัดเจนให้เป็นที่ไปตามขนบธรรมเนียมประเพณีจนมีลักษณะเป็นกฎหมายประเพณี (สภาพที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติโครงการศึกษาวิจัยเรื่องโทษทางอาญาที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540)

เมื่อมนุษย์มารวมตัวกันเป็นสังคม มนุษย์ก็จะอาศัยกฎเกณฑ์ทางจารีตประเพณีนั้นมาเป็นเครื่องมือในการกำหนดกรอบสังคมเกิดมีข้อพิพาทโต้แย้งขึ้น มนุษย์ก็จะนำกฎเกณฑ์ดังกล่าวมาวินิจฉัยข้อพิพาทแล้วนำไปสู่การปรุงแต่งกฎเกณฑ์เหล่านั้นให้ละเอียดซับซ้อนยิ่งขึ้น และมนุษย์ก็จะใช้เหตุผลที่ได้จากการขัดเกลามาใช้ในการวินิจฉัยความถูกต้อง “เหตุผลทางกฎหมาย” (Artificial Juristic Reason) ก่อให้เกิดแนวคิดของหลักเกณฑ์ที่เป็นกฎหมายซึ่งปรากฏชัดเจนยิ่งขึ้น (สภาพที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติโครงการศึกษาวิจัยเรื่องโทษทางอาญาที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540) ทั้งนี้ เมื่อสังคมมีความซับซ้อนมากขึ้นเรื่อย ๆ กฎเกณฑ์ทางศีลธรรมหรือกฎหมายประเพณีนั้นไม่เพียงพอต่อการวินิจฉัยข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในสังคมได้อีกต่อไป แต่การที่สังคมจะรอให้มีการวิวัฒนาการของจารีตนั้น ๆ ขึ้นมาและมีสภาพเป็นกฎเกณฑ์ก็คงไม่ทันต่อความเสียหายที่อาจมีขึ้น มนุษย์จึงจำเป็นต้องดำเนินการบัญญัติหลักเกณฑ์สำหรับเรื่องนั้นขึ้นมาทันที เมื่อเป็นเช่นนี้กระบวนการทางนิติบัญญัติจึงค่อย ๆ ถูกพัฒนาขึ้นมาโดยถือว่ากฎหมายที่บัญญัติขึ้นโดยกระบวนการนิติบัญญัตินี้เป็นกฎเกณฑ์ที่เกิดขึ้นโดยเจตจำนงของมนุษย์ตามความมุ่งหมายบางประการ เช่น การบัญญัติกฎหมายเพื่อความ เป็นระเบียบเรียบร้อยและกฎเกณฑ์แห่งกฎหมายดังกล่าวที่บัญญัติขึ้นมานี้เรียกว่า “กฎหมายเทคนิค” คือเป็นกฎหมายที่บัญญัติโดยอาศัยเหตุผลในทางเทคนิค (Technical Reason) มิใช่เหตุผลในทางจารีตหรือศีลธรรม (Moral Reason)

จากแนวคิดและวิวัฒนาการทางด้านกฎหมายดังกล่าว สามารถพิจารณาจำแนกการกำหนดกฎเกณฑ์หรือการบัญญัติลักษณะของการกระทำที่เป็นความผิดและมาตรการลงโทษออกเป็นสามลักษณะ คือ

1. การบัญญัติกฎเกณฑ์ที่มาจากขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี การกำหนดลักษณะความผิดและโทษตามแนวคิดนี้ถือเอาหลักเกณฑ์ของป่อเกิดกฎหมายที่มาจากขนบธรรมเนียมและศีลธรรมในสังคมเป็นหลักซึ่งสิ่งดังกล่าวนี้ได้มีการสั่งสมมายาวนาน เช่น การหวงแหนสิทธิในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สินของตน เป็นต้น

2. บทบัญญัติที่มาจากหลักกฎหมายหรือหลักนิติศาสตร์ ทั้งนี้การกำหนดหลักเกณฑ์บางประเภทนั้นไม่อาจจะใช้แนวคิดเกี่ยวกับศีลธรรมหรือประเพณีเข้ามาปรับได้จึงต้องอาศัยแนวคิดที่ได้มาจากหลักนิติศาสตร์มาปรับให้เหมาะสมซึ่งมักจะปรากฏในกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็นหลัก เช่น เรื่องของอายุความในการชำระหนี้หรืออายุความครอบครองทรัพย์สิน

3. บทบัญญัติที่เกิดขึ้นจากเหตุผลทางเทคนิค ซึ่งถือว่าความถูกต้องนั้นเกิดขึ้นเนื่องจากการตั้งกฎเกณฑ์ซึ่งการบัญญัติกฎหมายในลักษณะนี้เรียกว่า Justice by Convention ไม่ใช่ Justice by Nature ในทางกฎหมายอาญาถือว่าเป็นความผิดโดยข้อห้าม (Mala Prohibita) อันมิใช่ความผิดในตัวเอง (Mala in Se) ซึ่งกฎหมายที่บัญญัติอยู่ในทุกวันนี้หลายต่อหลายเรื่องเป็นกฎหมายที่ถูกบัญญัติด้วยเหตุผลพิเศษบางประการ กฎหมายประเภทดังกล่าวถือว่าเป็นกฎหมายเทคนิค (Technical Law) ซึ่งการใช้การตีความบทบัญญัติประเภทนี้จึงต้องค้นหาเหตุผลพิเศษอันเป็นเหตุผลทางเทคนิคกฎหมายโดยการศึกษาเจตนารมณ์ของผู้บัญญัติกฎหมายเป็นสำคัญ

การพิจารณาว่าการกระทำใดเป็นความผิดทางอาญาหรือไม่นั้น สิ่งที่จะต้องพิจารณาเป็นอันดับแรกคือหลักเกณฑ์ในการกำหนดความผิดทางอาญา การพิจารณาว่ารัฐมีหลักเกณฑ์อย่างไรในอันที่จะกำหนดว่าการกระทำหรือไม่กระทำอย่างใดควรเป็นความผิดทางอาญาซึ่งแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้นในส่วนนี้ก็สามารถนำมาปรับใช้ในเรื่องได้อย่างเหมาะสมกล่าวคือกฎหมายอาญากับศีลธรรมมีความเกี่ยวพันกันและการกำหนดให้การกระทำใดเป็นความผิดต้องคำนึงถึงจารีตประเพณี ศีลธรรม ผลของการกระทำว่าเป็นการล่วงละเมิดและสร้างผลกระทบในแง่ร้ายแก่คนชุมชนและสังคมไม่เป็นสาระสำคัญเมื่อได้ทำการศึกษาและทำความเข้าใจถึงแนวคิดในการจำแนกที่มาแห่งการบัญญัติกฎหมายตามเนื้อหาที่กล่าวแล้วผลที่ได้ย่อมนำไปสู่การพิจารณาถึงการกำหนดโทษกับความผิดในประมวลกฎหมายอาญาและพระราชบัญญัติอื่นที่มีโทษทางอาญา ดังต่อไปนี้

1. การกำหนดความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา

การกระทำที่เป็นความผิดในประมวลกฎหมายอาญานั้นเป็นความผิดที่เกิดจากการฝ่าฝืนหรือล่วงละเมิดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของสังคมเป็นหลักซึ่งการกระทำผิดนั้นย่อมกระทบต่อสังคมและความมั่นคงในลักษณะที่อาจก่อให้เกิดภัยอันตรายหรือสร้างความเสียหายให้แก่บุคคลหรือสังคมโดยรวมทั้งนี้ การศึกษาถึงความผิดในทางอาญานั้น ศึกษาพิจารณาได้จากประมวลกฎหมายอาญาภาคสองซึ่งเป็นภาคความผิดโดยจำแนกความผิดในภาคสองออกเป็น 12 ลักษณะหากแบ่งแยกลักษณะของการจำแนกความผิดในบทบัญญัติแห่งกฎหมายอาญาออกตามแนวคิดที่ได้ศึกษามาก่อนหน้านี้พบว่า การจำแนกทำได้เป็นสองแนวทาง คือ ตามแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียมและศีลธรรมและตามกฎหมายเทคนิค ดังต่อไปนี้

1.1 จำแนกการแบ่งประเภทความผิดอาญาตามหลักเกณฑ์ของจารีตประเพณี ได้แก่ ความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดเกี่ยวกับชีวิตร่างกาย ความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพชื่อเสียงและความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินทั้งนี้เห็นได้ว่ากฎหมายอาญามุ่งคุ้มครองสิทธิของปัจเจกชนเป็นสำคัญสิทธิที่กฎหมายมุ่งคุ้มครองคือสิทธิในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน เสรีภาพและชื่อเสียงซึ่งสิทธิดังกล่าวถือว่าเป็นสิ่งที่มีอยู่ในตัวของมนุษย์ทุกคนตั้งแต่กำเนิดอันเป็นสิทธิตามธรรมชาติ จึงถือว่ามนุษย์ทุกคนยอมรับโดยจารีตประเพณีที่สั่งสมมายาวนานว่าสิทธิดังกล่าวนี้จะล่วงละเมิดมิได้หากมีการล่วงละเมิดย่อมเป็นความผิด

1.2 จำแนกการแบ่งประเภทความผิดทางอาญาตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายเทคนิค ได้แก่ ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร ความผิดเกี่ยวกับการปกครอง ความผิดเกี่ยวกับการยุติธรรม ความผิดเกี่ยวกับศาสนา ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุขของประชาชน ความผิดเกี่ยวกับการปลอมแปลงและความผิดเกี่ยวกับการค้า

2. การกำหนดความผิดในพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญา

การกำหนดหลักเกณฑ์ในการบัญญัติกฎหมายในเชิงเทคนิคนั้นส่วนมากจะใช้กับกฎหมายที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างกันออกไปทั้งนี้การตราพระราชบัญญัติพิเศษอื่นนั้นย่อมเป็นการบ่งบอกอยู่ในตัวของกฎหมายฉบับนั้นเองแล้วว่ากฎหมายต้องการหรือมีวัตถุประสงค์พิเศษในเรื่องใดบ้างดังนั้นการกำหนดความผิดในพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญาจึงมีความมุ่งหมายให้เป็นการอาศัยเทคนิคในการบังคับใช้กฎหมายเพื่อให้สอดคล้องและรองรับกับเงื่อนไขพิเศษทางสังคมและเศรษฐกิจเป็นประการสำคัญ เช่น ความผิดเกี่ยวกับการใช้เชื้อ ความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เป็นต้น (ขวัญศรีรินทร์ วงษ์ลือชัย, 2553, หน้า 95)

ทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษและความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของการลงโทษนี้มีอยู่หลายประการแตกต่างกันออกไปสำหรับผู้กระทำความผิดในการลักลอบจำหน่ายพืชป่า ความเห็นในทฤษฎีและความนิยมในการใช้วัตถุประสงค์ขึ้นอยู่กับยุคสมัยโดยในสมัยโบราณเห็นว่าการลงโทษเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ของการแก้แค้น ทดแทน เพื่อข่มขู่บุคคลอื่น ตลอดจนผู้กระทำความผิดเองให้เกรงกลัวหลบหนีการลงโทษ ซึ่งในการลักลอบนำพืชป่าออกมาจากป่าธรรมชาติเพื่อจำหน่ายนั้น ในปัจจุบันวัตถุประสงค์การลงโทษได้เปลี่ยนแปลงไปโดยมุ่งแก้ไข ปรับปรุงตัวบุคคล เพื่อให้ปรับปรุงตัวเป็นคนดีและกลับคืนสู่สังคมมากกว่าการแก้แค้นทดแทนเท่านั้น แต่การลงโทษผู้ซึ่งลักลอบนำพืชป่าออกมาจากป่าธรรมชาตินั้นในปัจจุบันโทษของผู้กระทำความผิดนั้นน้อยเกินและในบางครั้งที่ผู้กระทำความผิดอาจให้มีการรอกการลงโทษไว้ก่อน การนำแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทางกฎหมายอาญาในการควบคุมการจำหน่ายพืชป่ามาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่ง

การกำหนดโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำผิดในบางประเทศจึงมิได้คำนึงถึงความร้ายแรงของอาชญากรรมมากนัก แต่ยังคงคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการปฏิรูปตัวผู้กระทำผิดด้วยเนื่องจากวัตถุประสงค์ของการลงโทษนี้ มีผู้วางแนวคิดทฤษฎีไว้หลากหลายบ้างซึ่งคล้ายคลึงหรือเหมือนกัน บางแนวคิดก็ไม่ใช่ที่ยอมรับในปัจจุบันขณะที่บางแนวคิดก็มีน้ำหนักมากขึ้นในที่นี้ขอยกแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ เหล่านั้นมากล่าวก่อนแล้วได้สรุปออกมาเป็นแนวคิดในเรื่องความมุ่งหมายของการลงโทษที่เป็นสากลและยึดถือกันในปัจจุบันการลงโทษมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญอยู่ 4 ประการ คือ

1. การลงโทษเพื่อแก้แค้นให้แก้สังคมหรือเพื่อสนองผลกรรมของผู้กระทำผิด (Retribution)
2. ลงโทษเพื่อป้องกันอาชญากรรม (Deterrence)
3. การลงโทษเพื่อฟื้นฟูแก้ไขผู้กระทำผิด (Rehabilitation)
4. ลงโทษเพื่อจุดมุ่งหมายรวม (Integration) หมายถึง การลงโทษเพื่อแก้แค้นให้แก้สังคมป้องกันอาชญากรรมและแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดพร้อม ๆ กัน

นักคิดทางอาชญาวิทยาที่มีชื่อเสียงอีกคนหนึ่งคือ Hagan ได้สรุปว่าวัตถุประสงค์ของการลงโทษมีอยู่ 7 ประการด้วยกัน คือ

1. เพื่อหยุดยั้งพฤติกรรมที่เป็นปัญหา (Restraint or Incapacitation)
2. เพื่อป้องกันมิให้บุคคลที่เคยกระทำผิด กระทำอีก (Individual or Specific Deterrence)
3. เพื่อป้องกันมิให้คนทั่วไปกระทำผิดเหมือนกับผู้ที่เคยกระทำผิด (General Deterrence)
4. เพื่อแก้ไขตัวผู้กระทำผิดให้กลับเป็นพลเมืองดี (Reform or Rehabilitation)
5. เพื่อตอกย้ำบรรทัดฐานทางศีลธรรม ถือนักโทษ คือ สัญลักษณ์ของผู้ละเมิดกฎเกณฑ์ทางศีลธรรม (Moral Affirmation or Symbolism)
6. เพื่อแก้แค้นให้แก้สังคม (Retribution) เพราะผู้กระทำผิดได้กระทำอันตรายต่อสังคมจึงต้องมีการแก้แค้นให้แก้สังคม
7. เพื่อเป็นการชดเชยในความผิด (Restitution or Compensation)

วัตถุประสงค์สำคัญของการลงโทษ มีดังต่อไปนี้

1. การแก้แค้น (Revenge) เป็นแนวความคิดที่ว่าสังคมมีสิทธิที่จะระบายความโกรธแก่ผู้กระทำผิดความชั่วความคิดนี้ นักคิดสมัยใหม่ถือว่าไม่สอดคล้องกับสังคมที่มีอารยธรรมอย่างไรก็ตามเรื่องนี้มีผู้เห็นด้วยเป็นจำนวนมากในกรณีของอาชญากรรมประเภทรุนแรง

2. การแก้แค้นให้สังคมหรือสนองผลกรรมแก่ผู้กระทำผิด (Retribution) ข้อแตกต่างของทฤษฎีนี้กับทฤษฎีแก้แค้นคือแนวคิดที่ว่าผู้กระทำผิดควรได้รับในสิ่งที่เขากระทำลงไป ผู้กระทำผิดจะต้องใช้หนี้กรรมที่ตนก่อขึ้นแก่สังคมคนทั้งหมด

3. หยุดยั้งการกระทำผิด (Incapacitation) โดยนำตัวผู้กระทำผิดไปประหารชีวิตหรือคุมขังไว้หรือใช้มาตรการอื่นเสริม

4. ป้องกันอาชญากรรม (Deterrence) เป็นการป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิด กระทำความผิดอย่างที่เคยกระทำมาก่อนหรือกระทำความผิดอื่นในอนาคตนอกจากนี้ยังช่วยป้องกันมิให้ผู้อื่นเอาเป็นเยี่ยงอย่างอีกด้วย

5. การแก้ไข (Correction) เป็นการห้ามปรามมิให้เกิดการประกอบอาชญากรรมเป็นงานที่รัฐบาลต้องทำเพื่อแก้ไขฟื้นฟูหรือเยียวยารักษาผู้กระทำความผิด เปลี่ยนให้เขาเป็นคนเคารพกฎหมายให้ได้ (สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติโครงการศึกษาวิจัยเรื่องโทษทางอาญาที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540)

การที่กฎหมายอาญาสามารถบังคับใช้ได้นั้นต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า “บุคคลต้องรับโทษทางอาญาเมื่อได้กระทำการที่กฎหมายอาญาบัญญัติไว้ว่าเป็นความผิดและกฎหมายกำหนดโทษสำหรับความผิดนั้นโดยชัดเจน” ตามมาตรา 2 แห่งประมวลกฎหมายอาญา หลักดังกล่าวหมายความว่า ไม่มีกฎหมายไม่มีความผิด เมื่อไม่มีความผิดก็ย่อมไม่มีโทษ หลักเกณฑ์ดังกล่าวย่อมสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำผิดและโทษ กล่าวคือ การที่จะบัญญัติว่าการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดเป็นความผิดทางอาญานั้นจะต้องคำนึงถึงลักษณะแห่งการกระทำนั้นว่ามีผลกระทบต่อเงื่อนไขของสิ่งที่กำหนดว่าสิ่งใดผิดสิ่งใดถูกสิ่งใดชอบหรือไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ (ขวัญศรีรินทร์ วงษ์ลือชัย, 2553, หน้า 91)

ทฤษฎีผลประโยชน์สาธารณะ

ทฤษฎีผลประโยชน์สาธารณะของ Frank Socrauf ซึ่งได้แยกวิธีการหาคำจำกัดความคำว่า “ผลประโยชน์สาธารณะ” ไว้หลายวิธีและได้สรุปว่า คำนิยามที่ไม่แน่นอนทำให้ไม่มีประโยชน์ที่จะใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการวิเคราะห์แต่เขาก็อยอมรับว่าความคิดเรื่องผลประโยชน์สาธารณะมีประโยชน์ต่อประเด็นหน้าที่ของการเมืองอเมริกันซึ่งหน้าที่เหล่านั้น ได้แก่

1. ผลประโยชน์สาธารณะทำหน้าที่เป็นเสมือนสัญลักษณ์ร่วมกันภายใต้กลุ่มต่าง ๆ ที่อาจมีความแตกต่างแต่ได้เข้าร่วมกันทางการเมือง

2. ผลประโยชน์สาธารณะทำหน้าที่สร้างความชอบธรรมให้กับนโยบายที่ออกมา

3. เนื่องจากการขาดความชัดเจนทำให้ฝ่ายนิติบัญญัติสร้างกรอบการกระจายอำนาจหน้าที่ที่คลุมเครือให้องค์การบริหาร

4. ผลประโยชน์สาธารณะทำหน้าที่เป็นตัวแทนผลประโยชน์ต่าง ๆ ภายในสังคมไม่ว่าจะเป็นเรื่องอิสรภาพ ความเท่าเทียม โอกาสซึ่งบางครั้งฝ่ายการเมืองอาจมองข้ามหรือหลงลืมประเด็นเหล่านั้นไป

โฮวาร์ด สมิธ เห็นว่าผลประโยชน์สาธารณะเป็นเรื่องที่ดีเนื่องจากเป็นตัวสร้างแรงกดดันที่จำเป็นต่อประชาธิปไตยโดยแนวความคิดเรื่องผลประโยชน์สาธารณะส่งเสริมให้เกิดการตอบสนองความต้องการของประชาชนโดยการกดดันผู้ออกนโยบายให้เปิดใจกว้างจนกว่าจะมีการตัดสินใจ อีกทั้งยังส่งเสริมให้เกิดความสอดคล้องกันระหว่างฝ่ายต่าง ๆ ภายในสังคมในการเสนอความต้องการเพื่อให้นโยบายตามที่ฝ่ายตนต้องการ ในรวมหนังสือ “The Public Interest” หมายเลข 5 ของ Nomas ซี ดับลิว คาสติเนลลี ได้ชี้ว่าถึงเจ้าหน้าที่ใช้ดุลพินิจในการตีความผลประโยชน์สาธารณะมิได้หมายความว่า จะไม่ถูกควบคุม

Stephen Bailey ให้ความเห็นว่า แม้เจ้าหน้าที่ของรัฐอาจมีอำนาจเต็มที่ในการทำสิ่งที่อยากทำแต่อีกด้านพวกเขาก็ต้องหาเหตุผลมารองรับตั้งแต่แรกด้วยผลประโยชน์สาธารณะก็เหมือนการสร้างความปลอดภัยให้กับนโยบาย การคุ้มครองพืชป่า การอนุรักษ์พืชป่าและทรัพยากรธรรมชาติ

Roland Pennock เห็นว่า ผลประโยชน์สาธารณะเกิดขึ้นและพัฒนาแบบวิวัฒนาการเพื่อเป็นแนวความคิดเฉพาะทาง

Anthony Down เจ้าของทฤษฎีนโยบายสาธารณะได้อธิบายว่าเนื้อหาของความคิดเรื่องผลประโยชน์สาธารณะไม่ชัดเจนแต่ก็ไม่ได้หมายความว่ามันไม่มีประโยชน์หนึ่งในหน้าที่ของผลประโยชน์สาธารณะคือเป็นเหมือนแนวทางและการตรวจสอบเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งต้องตัดสินใจนโยบายสาธารณะต่าง ๆ แต่ไม่มีแนวทางที่ชัดเจนว่าต้องปฏิบัติอย่างไรและเขายังมองว่าเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในการให้คำจำกัดความ

Richard Flathman ชี้ว่าควรใช้หลักการความเป็นสากลในการริเริ่มนโยบายเนื่องจากนโยบายกระทบถึงทุกคนในสังคมและเจ้าหน้าที่ต้องพิจารณาความหมายที่แฝงอยู่ทั้งหมดภายในสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวกับพืชป่าทางสถาบันซึ่งเขาเรียกมันว่าเป็นเรื่องการเมืองของผลประโยชน์สาธารณะ ในฐานะที่เป็นการประกาศสาธารณะเป็นการพิจารณาผลประโยชน์สาธารณะในฐานะสัญลักษณ์โดยเราสามารถมองผลประโยชน์สาธารณะในแง่สัญลักษณ์ทางการเมืองและทางวาจา Cobb และ Elder ได้แบ่งสัญลักษณ์ทางการเมืองออกเป็นชุมชน ระเบียบการปกครองและสัญลักษณ์เชิงสถานการณ์ซึ่งผลประโยชน์สาธารณะนั้นจัดเป็นสัญลักษณ์ประเภท “ ระเบียบการปกครอง”

สัญลักษณ์ทางวาจาของผลประโยชน์สาธารณะนั้น มองว่าเป็นการประกาศแนวความคิด ผลประโยชน์สาธารณะได้สร้างผลกระทบให้เกิดคำว่า “ผลประโยชน์สาธารณะ” เป็นตัวสร้าง ค่านิยม John R.Searle เรียกว่า “ธรรมเนียมของสถาบัน” โดยตัวแบบค่านิยมที่เกิดจากผลประโยชน์ สาธารณะมีด้วยกันได้แก่ ความถูกต้องตามกฎหมายและศีลธรรม การตอบสนองต่อความต้องการ ทางการเมือง ความสอดคล้องทางการเมืองกับการค้าหรือจำหน่ายพืชป่า การคำนึงถึงเหตุผล การ คำนึงถึงผลกระทบต่าง ๆ ของพืชป่าที่มีผลเสียและการตระหนักถึงประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นใน ปัจจุบัน ผลประโยชน์สาธารณะในฐานะที่เป็นการบริหารรัฐกิจ เป็นการมองผลประโยชน์ สาธารณะว่าเป็นแรงผลักดันเชิงสถาบัน โดยเป็นการมองระบบราชการว่า เป็นผู้เสนอผลประโยชน์ สาธารณะผ่านการทำหน้าที่บริหารซึ่งสามารถนำต้นแบบค่านิยมมาใช้ในการพิจารณาการบริหารรัฐ กิจทำให้เกิดความถูกต้องตามกฎหมายและศีลธรรมเนื่องจากเหตุผลสำคัญอย่างน้อย 4 ประการ ได้แก่

1. เพราะความเป็นวิชาชีพของข้าราชการทำให้เกิดมาตรฐานทางศีลธรรมและทาง กฎหมาย
2. ภายในวัฒนธรรมของการบริหารจะต้องมีหลักการการร่วมรับผิดชอบ
3. เนื่องจากความหมายที่ไม่กระจ่างชัดทำให้นักบริหารต้องตีความเพื่อสร้างนโยบายการ อนุรักษ์พืชป่าให้อยู่คู่กับธรรมชาติ
4. ข้าราชการจะต้องรายงานการใช้อำนาจในทางที่ผิดและจะต้องไม่ทำเสียเอง

การตอบสนองต่อความต้องการทางการเมือง ข้าราชการเป็นตัวแทนของประชาชน เนื่องจากข้าราชการมาจากส่วนต่าง ๆ ของประเทศซึ่งพวกเขาไม่มองทางการเมืองและมุมมอง ส่วนบุคคลทั่ว ๆ ไปไม่เหมือนผู้ออกกฎหมายอีกทั้งหน่วยงานภาครัฐเองก็เป็นผู้ริเริ่มสถาบันในการ มีส่วนร่วมภาคประชาชนความสอดคล้องทางการเมือง การบริหารรัฐกิจช่วยประสานชุมชนเข้า ด้วยกันและช่วยสร้างความเป็นชุมชนให้เกิดขึ้น การคำนึงถึงเหตุผลระบบราชการเผยแพร่ค่านิยม ความมีเหตุผลโดยผ่านกระบวนการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะและโดยผ่านโครงสร้างของระบบ ราชการ การคำนึงถึงผลกระทบต่าง ๆ การบริหารรัฐกิจทำหน้าที่ในการหาความรู้สถานการณ์ต่าง ๆ ของประเทศ ผลกระทบของภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ การคาดคะเนค่าใช้จ่ายและผลประโยชน์ได้ดีซึ่งถ้า ไม่ได้ข้อมูลรัฐบาลคงทำงานอย่างไม่มีทิศทาง Down เห็นผู้ชำนาญการภาครัฐจะมีความรู้มากกว่า ประชาชนทางเล็กลง นโยบายสาธารณะและผลกระทบที่ตามมาจากทางเล็กล่าช้านั้น เจ้าหน้าที่ ภาครัฐควรรับบทบาทและชักจูงให้ประชาชนได้ทราบความสำคัญของพืชป่าที่อยู่ตามธรรมชาติและ เห็นด้วยกับวิธีการที่มีประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ได้วางไว้ การตระหนักถึง

ประเด็นปัญหาการลักลอบนำพืชป่าออกมาจากป่าธรรมชาติโดยตรงมาการค้าหรือการจำหน่าย นักการเมืองทั้งหลายมักมองหาประเด็นที่น่าสนใจและใหม่เสมอแต่ส่วนใหญ่พวกเขาจะทำเพื่อตอบสนองผลทางการเมืองตรงข้ามกับข้าราชการซึ่งไม่ต้องเป็นตัวแทนใคร โดยเฉพาะข้าราชการต้องทำงานหนักเพื่อกำหนดประเด็นปัญหาและรวบรวมทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพที่มีพัฒนาแก้ไขปัญหาลำดับ การบริหารรัฐกิจมีขึ้นเพื่อช่วยผู้อื่นต้องใส่ใจปัญหาที่ถูกละเลยอยู่ในปัจจุบันด้วย

ทฤษฎีอำนาจรัฐ

รัฐ คือ กลไกทางการเมือง ซึ่งได้แก่ สถาบันต่าง ๆ ของรัฐบาลและข้าราชการที่ทำงานให้สถาบันเหล่านั้น ผู้ทำหน้าที่ในการปกครองบ้านเมือง โดยอำนาจตามกฎหมาย

รัฐ หมายถึง ชุมชนทางการเมืองของมนุษย์ อันประกอบด้วยดินแดน มีประชากรมีรัฐบาลปกครองและมีอำนาจอธิปไตยของตัวเอง

องค์ประกอบของรัฐประกอบด้วย

- 1) ประชากร (Population)
- 2) ดินแดน (Territory)
- 3) รัฐบาล (Government)
- 4) อำนาจอธิปไตย (Sovereignty)

อำนาจอธิปไตย (Sovereignty) หมายถึง อำนาจสูงสุดในการปกครองรัฐ ดังนั้น สิ่งอื่นใดจะมีอำนาจยิ่งกว่าหรือขัดต่ออำนาจอธิปไตยหาได้ไม่

อำนาจอธิปไตยย่อมมีความแตกต่างกันไปในแต่ละระบอบการปกครอง ตัวอย่างเช่น ในระบอบประชาธิปไตย อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน กล่าวคือ ประชาชนคือผู้มีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ อำนาจอธิปไตยเป็นของพระมหากษัตริย์คือกษัตริย์เป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศเป็นต้น อนึ่งอำนาจอธิปไตยนี้นับเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดของความเป็นรัฐเพราะการจะเป็นรัฐได้นั้น นอกจากต้องประกอบด้วยอาณาเขตประชากรและรัฐบาลแล้วย่อมต้องมีอำนาจอธิปไตยด้วย กล่าวคือ ประเทศนั้นต้องเป็นประเทศที่สามารถมีอำนาจสูงสุด (อำนาจอธิปไตย) ในการปกครองตนเองจึงจะสามารถเรียกว่า “รัฐ” ได้ สำหรับราชอาณาจักรไทยใช้การปกครองระบอบประชาธิปไตยดังนั้นอำนาจอธิปไตยจึงเป็นของประชาชน

อธิปไตยเหนือทรัพยากรธรรมชาติ รัฐแต่ละรัฐมีอำนาจอธิปไตยเหนืออาณาเขตบนพื้นแผ่นดินของตน คำว่า “อำนาจอธิปไตย” นั้น หมายถึง อำนาจของรัฐที่มีลักษณะเป็นอำนาจอธิปไตยครอบคลุมถาวรและไม่อาจแบ่งแยกได้ กล่าวคือ รัฐมีอำนาจนิติบัญญัติ บริหารและตุลาการในการใช้กฎหมายครอบคลุมทุกเรื่องและทุกสถานที่ภายในราชอาณาจักรของตนและอำนาจอธิปไตยนี้เป็นอำนาจอธิปไตยที่เด็ดขาดและใช้บังคับกับบุคคล ทรัพย์สินทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิตภายในรัฐตนเป็นอำนาจอธิปไตยถาวรและไม่อาจแบ่งแยกได้

หลักการทางกฎหมายของไทยที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทรัพยากรพันธุกรรมพืชระบบกรรมสิทธิ์ของรัฐเหนือทรัพยากรพันธุกรรมหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ระบบกรรมสิทธิ์ของรัฐได้ขยายตัวขึ้นอย่างมากเกิดการจำกัดกิจกรรมการใช้ประโยชน์จากป่าจากเดิมที่เน้นควบคุมชนิดของไม้ที่ใช้ประโยชน์และผลิตไม้จากป่ามาเป็นการกีดกันชุมชนท้องถิ่นในการใช้ประโยชน์จากป่าโดยการออกกฎหมายป่าไม้ซึ่งถือเป็นกฎหมายฉบับแรกที่ทำให้ความสนใจ “ป่า” ในฐานะที่เป็นพื้นที่จากเดิมที่สนใจเฉพาะต้นไม้ การขยายอำนาจรัฐมีลักษณะเป็นการอ้างและโอนอำนาจเหนือทรัพยากรเป็นของรัฐโดยเด็ดขาดแยกคนออกจากป่าขยายการให้ความสำคัญจากไม้สักไปสู่ไม้ชนิดอื่นและขยายต่อไปยังพื้นที่ป่าเพื่อหวงกันพื้นที่เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการอนุรักษ์ใช้ระบบโฉนดที่ดินตามประเทศตะวันตกเป็นระบบหลักในการตรวจสอบสิทธิรวมศูนย์อำนาจการบริหารทั้งหมดไว้กับรัฐ โดยได้ออกกฎหมายเพื่อบริหารจัดการป่าตามประเภทของพื้นที่ทางนิเวศวิทยา ปัจจุบันกล่าวได้ว่าทรัพยากรพันธุกรรมพืชอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐเป็นส่วนใหญ่โดยผ่านการอ้างสิทธิเหนือพื้นที่ในฐานะเป็นสาธารณะสมบัติของแผ่นดิน

ระบบกรรมสิทธิ์เอกชนเหนือทรัพยากรพันธุกรรม เมื่อระบบเศรษฐกิจแบบตลาดขยายตัวมากขึ้น รูปแบบเกษตรกรรมเพื่อการส่งออกทำให้เอกชนเกิดความต้องการที่ดินเพิ่มขึ้น ทิศสนคติของคนไทยเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ที่ดินเปลี่ยนแปลงไป เกิดความต้องการเอกสารที่ดิน เช่น โฉนดตามแบบระบบตะวันตกมากขึ้นเพราะเห็นว่าที่ดินมีคุณค่าทางเศรษฐกิจในตัวเองอีกทั้งกรรมสิทธิ์ในที่ดินส่วนบุคคลยังเป็นรากฐานของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่ถือว่าที่ดินเป็นทุนทำให้ที่ดินถูกผลักดันเข้าสู่ระบบตลาดในฐานะสินค้าประเภทหนึ่งและควรปล่อยให้เป็นไปตามกลไกตลาด ที่เชื่อว่าจะทำให้การจัดสรรที่ดินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด การเปลี่ยนแปลงทัศนคติดังกล่าวส่งผลให้เกิดข้อพิพาทเกี่ยวกับที่ดินที่เพิ่มขึ้น จากความต้องการกรรมสิทธิ์ในที่ดินและเป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้รัฐต้องสถาปนา ระบบกรรมสิทธิ์ที่ดินที่เป็นแบบแผนยิ่งขึ้นซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐที่ต้องการควบคุมพื้นที่ดังกล่าวมาแล้วรัฐยังส่งเสริมการเกษตรเชิงพาณิชย์อย่างเป็นระบบโดยอาศัยแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับแรกเป็นต้นมา การเร่งพัฒนาโครงสร้าง

พื้นฐานเพื่อสอดคล้องกับการเกษตรเชิงพาณิชย์ เร่งการออกเอกสิทธิ์ในที่ดินให้กับเอกชนลักษณะเช่นนี้ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติบางส่วนตกเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชน พลังของระบบเศรษฐกิจแบบเสรีเพื่อปรับเปลี่ยนทรัพยากรให้เป็นทรัพย์สินเอกชนยังผ่านมาทางสถาบันการเงินระหว่างประเทศจากนโยบายการให้ความช่วยเหลือทางการเงิน โดยเฉพาะในช่วงที่ประเทศไทยประสบวิกฤตเศรษฐกิจในช่วง พ.ศ.2540 องค์กรการเงินระหว่างประเทศ ธนาคารโลก ธนาคารพัฒนาเอเชียต่างเร่งให้ประเทศไทยปรับโครงสร้างเกี่ยวกับทรัพยากรทั้งระบบทั้งที่ดิน ป่าไม้ แร่ธาตุหรือแม้กระทั่งน้ำให้สอดคล้องกับโครงสร้างระบบเศรษฐกิจแบบเสรี

หลักการคุ้มครองทรัพยากรพันธุกรรมพืชมีไว้เพื่อการควบคุมการจำหน่ายพืชและอนุรักษพืชป่า ซึ่งประโยชน์แก่สังคม อำนาจตามความที่กล่าวถึงข้างต้น หมายความว่าไปถึงอำนาจในลักษณะการที่สามารถเข้าใจได้ง่ายว่าเป็นอำนาจสูงสุดทางการปกครองของประเทศหนึ่งประเทศใดหรือรัฐหนึ่งรัฐใด ในฐานะหนึ่งอำนาจอธิปไตยเป็นองค์ประกอบที่แสดงให้เห็นและขาดเสียมิได้ของรัฐสมัยใหม่ (Modern State) หรือรัฐประชาชาติ (Nation State) ไม่เช่นนั้นรัฐหรือรัฐประชาชาตินั้นย่อมขาดความเป็นเอกราชในทางการเมืองการปกครองกล่าวถึงลักษณะสำคัญของอำนาจอธิปไตยไว้ดังนี้

1. ความเด็ดขาด (Absoluteness) กล่าวคือไม่มีอำนาจอื่นใดภายในรัฐที่เหนือกว่าและไม่มีอำนาจอื่นที่มาจำกัดอำนาจในการออกกฎหมายของรัฐ

2. การทั่วไป (Universality) อำนาจอธิปไตยของรัฐมีอยู่เหนือทุกคนและทุกองค์กรที่อยู่ในรัฐมีข้อยกเว้นเพียงแต่เมื่อมีผู้แทนของต่างประเทศมาประจำในประเทศผู้แทนต่างประเทศไม่อยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยของรัฐนั้นซึ่งเป็นประเพณีปฏิบัติระหว่างประเทศมานานแล้ว

3. ความถาวร (Permanence) อำนาจอธิปไตยของรัฐยังคงมีอยู่ตราบเท่าที่รัฐยังคงดำรงอยู่ ผู้ใช้อำนาจอธิปไตยในนามของรัฐอาจจะเปลี่ยนแปลงหรืออาจมีการปฏิรูปการปกครองเปลี่ยนระบบของรัฐบาลได้แต่อำนาจอธิปไตยมิได้สูญหายไปจากรัฐเลย

4. การแบ่งแยกมิได้ (Indivisibility) หมายความว่าในรัฐ ๆ หนึ่งจะต้องมีอำนาจอธิปไตยที่เป็นหนึ่งเดียวเท่านั้นหากมีการแบ่งแยกอำนาจอธิปไตยก็ย่อมเป็นการทำลายอำนาจอธิปไตย แต่ในที่นี้การแบ่งแยกดังกล่าวมิได้หมายถึง การแบ่งแยกอำนาจอธิปไตยให้องค์กรต่าง ๆ เป็นผู้ใช้อำนาจ

ฌอง โบแดง (Jean Bodin) เป็นนักปรัชญาการเมืองของโลกตะวันตก ชาวฝรั่งเศสในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 16 หรือประมาณ พ.ศ.2100 คนแรกที่ริเริ่มใช้คำว่าอำนาจอธิปไตยในความหมายที่เข้าใจกันอยู่ในปัจจุบันกล่าวคือในความหมายที่เป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ ซึ่งขณะนั้นเป็นช่วงเวลาของรัฐทั้งหลายในโลกปกครองโดยระบอบที่มีกษัตริย์มีอำนาจเด็ดขาดหรือ

สมบูรณาญาสิทธิราชย์ ภายใต้คติความเชื่อทางการปกครองอันไม่แตกต่างกันมากนักว่ากษัตริย์เป็นผู้ได้รับอำนาจอำนาจจากสวรรค์หรือจากสวรรค์ลงมาปกครองโลก (Divine Rights of King)

โบแนง ได้เสนอปรัชญาเกี่ยวกับทฤษฎีอำนาจอธิปไตยไว้ว่า อำนาจอธิปไตยเป็นเครื่องหมายที่บอกถึงความแตกต่างระหว่างรัฐกับสังคมอื่นที่ครอบครัวยุคก่อนคร่อมคร่อมอยู่ร่วมกัน โบแนงได้เริ่มต้นอธิบายเรื่องนี้ไว้ในหนังสือเรื่อง “Six Books” พรรณนาว่าครอบครัวเป็นพลเมืองของรัฐ ซึ่งต้องยอมอยู่ภายใต้อำนาจขององค์อธิปัตย์หรือผู้ปกครองที่มีอำนาจสูงสุด ซึ่งโดยหลักการนี้รัฐจึงประกอบด้วยผู้ปกครองและผู้ใ้อำนาจปกครองและการยอมรับในอำนาจปกครองของพลเมืองผู้อยู่ใต้การปกครองนี้เองจะทำให้มนุษย์เป็นพลเมืองได้เป็นประการสำคัญนอกจากรัฐจะมีอธิปัตย์หรือมีอำนาจอธิปไตยแล้วรัฐจะมีพลเมืองที่อยู่ภายใต้การปกครองของผู้ปกครองอันเดียวกัน แม้พลเมืองจะมีขนบธรรมเนียมภาษากฎหมายที่ยอมรับบังคับใช้หรือศาสนาที่ต่างจากผู้ปกครองก็ตาม โบแนง กล่าวเกี่ยวกับรัฐไว้ว่ารูปแบบของรัฐบาลจะเป็นรูปใดนั้นจะขึ้นอยู่กับว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของใครหากเป็นของรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ อำนาจของรัฐก็จะไปเป็นของกษัตริย์ซึ่งจะเป็นองค์อธิปัตย์หนึ่งเดียว หากเป็นคณะบุคคลปกครองก็จะเป็นคณะอธิปไตยขณะที่ถ้าเป็นสภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจปกครองก็จะเป็นประชาธิปไตยในแง่รัฐบาล โบแนงมีความเห็นว่ารัฐเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งอำนาจอธิปไตย ขณะที่รัฐบาลเป็นเครื่องมือที่รัฐจะใช้อำนาจอธิปไตย อำนาจอธิปไตยในทัศนะของโบแนงนั้นหมายความถึง อำนาจที่มีถาวรไม่จำกัดและไม่มีเงื่อนไขผูกมัดที่จะออกกฎหมายการตีความและรักษากฎหมายอำนาจนี้เป็นสิ่งจำเป็นต่อรัฐที่มีระเบียบที่ดีอำนาจนี้เองทำให้รัฐแตกต่างไปจากการรวมกลุ่มของบุคคลในสมัยโบราณอย่างไรก็ตามโบแนงเห็นว่า อำนาจอธิปไตยนี้อาจถูกจำกัดโดยกฎหมายธรรมชาติหรือกฎธรรมชาติอันเป็นบรรดากฎหมายต่าง ๆ ที่กำหนดความถูกต้องหรือความผิดในลักษณะที่มุ่งให้คนรักษาสัตยาและเคารพในทรัพย์สินของผู้อื่นส่วนอีกประการหนึ่งที่เป็นสิ่งจำกัดอำนาจอธิปไตยคือกฎหมายรัฐธรรมนูญซึ่งหมายถึงกฎหมายหลักของประเทศโดยเฉพาะหมายถึงรัฐธรรมนูญของฝรั่งเศส

มองเตสกีเออ (Montesquieu) นักคิดนักปรัชญาการเมืองชาวฝรั่งเศสผู้ให้กำเนิดแนวคิดในการแบ่งแยกอำนาจปกครองสูงสุดหรืออำนาจอธิปไตยออกเป็น 3 ฝ่ายโดยพิจารณาในแง่ขององค์กรผู้ใช้อำนาจออกเป็นอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหารและอำนาจตุลาการตามแนวคิดของอริสโตเติล (Aristotle) นักปราชญ์การเมืองชาวกรีกโบราณบนพื้นฐานหรือมีเป้าประสงค์ประการสำคัญแห่งหลักการคือการให้อำนาจแต่ละฝ่ายถ่วงดุลและตรวจสอบซึ่งกันและกันทั้งสามฝ่ายและเพื่อประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนให้ปลอดภัยจากการใช้อำนาจโดยมิชอบขององค์กรภาครัฐที่ใช้อำนาจหนึ่งอำนาจใดที่อาจถูกละเมิดสิทธิโดยอำนาจรัฐไม่ว่าฝ่ายใดซึ่งตามแนวคิดดั้งเดิมของ

มองเตสกิเยอ นั้นได้แบ่งอำนาจอธิปไตยออกเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจนิติบัญญัติ (Puissance Legislative) ซึ่งใช้อำนาจปฏิบัติการต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับกฎหมายมหาชนและองค์กรที่ใช้อำนาจปฏิบัติการต่าง ๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับกฎหมายเอกชนซึ่งก็คือสภาที่ทำหน้าที่ประชุมและปรึกษาในเรื่องการเมือง องค์กรเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือข้าราชการและองค์กรฝ่ายตุลาการนั่นเอง เหตุผลที่มองเตสกิเยอเสนอแนวคิดให้แบ่งแยกอำนาจการปกครองสูงสุดนี้เนื่องจากเขาเห็นว่า หากอำนาจในการนิติบัญญัติหรือการตรากฎหมาย อำนาจในการบริหารหรือการบังคับตามมติมหาชนและอำนาจตุลาการในการพิจารณาคดีถูกใช้โดยบุคคลเดียวหรือองค์กรเดียวไม่ว่าจะเป็นขุนนางหรือประชาชนก็ตามแล้วยากที่จะมีเสรีภาพอยู่ได้ทั้งนี้ เป็นเพราะผู้ใช้ทั้งอำนาจนิติบัญญัติร่วมกับอำนาจบริหารออกกฎหมายแบบพระราชและบังคับใช้กฎหมายในทางมิชอบหากอำนาจตุลาการร่วมกับอำนาจนิติบัญญัติ ผู้พิพากษาเป็นผู้ออกกฎหมายอันอาจส่งผลให้ชีวิตและเสรีภาพของผู้ใต้การปกครองถูกบังคับควบคุมโดยกฎหมายที่ลำเอียงและหากให้อำนาจตุลาการร่วมกับอำนาจบริหารแล้วผู้พิพากษาจะประพฤติตัวแบบกดขี่รุนแรงอันจำเป็นต้องแยกอำนาจแต่ละด้านออกจากกัน อย่างไรก็ตามด้วยฐานคิดของมองเตสกิเยอที่ว่า การแบ่งแยกอำนาจการปกครองมิใช่บรรทัดวิธีประการเดียวในการตรวจสอบควบคุม การใช้อำนาจรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รัฐบาลยากที่จะจัดการปัญหาการทุจริตจากการบริหารงานที่สลับซับซ้อนไม่โปร่งใสได้จริงทำให้แท้จริงแล้วประชาชนต่างหากคือผู้ที่สามารถควบคุมได้อย่างเกิดประสิทธิผลมากที่สุด การแบ่งแยกอำนาจการปกครองในมุมมองสมัยใหม่จึงเป็นหลักการที่ถูกกล่าวถึงควบคู่ไปกับบทบาทหน้าที่ในการมีส่วนร่วมตรวจสอบถ่วงดุลการใช้ อำนาจโดยองค์กรผู้ใช้อำนาจของประชาชนต่อมานักปรัชญาการเมืองสมัยหลังได้แจกแจงอำนาจอธิปไตยตามแนวคิดของมองเตสกิเยอ ออกเป็นอำนาจนิติบัญญัติจะทำหน้าที่ในการออกกฎหมายตามหลักการกว้าง แล้วกำหนดให้องค์กรผู้ใช้อำนาจบริหารหรือฝ่ายปกครองไปกำหนดรายละเอียดด้วยการออกกฎ ข้อบังคับ ประกาศอันเป็นกฎหมายลำดับรอง (Subordinate legislation) ให้เป็นไปอย่างสอดคล้องสัมพันธ์กับกฎหมายหลักในอันที่จะแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนเรื่องใด ๆ ในสังคม อำนาจบริหารถูกกำหนดให้ใช้โดยองค์กรหนึ่งที่เรียกว่ารัฐบาล (Government) ซึ่งจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายที่กำหนดอำนาจหน้าที่ของตนเองไว้อย่างเคร่งครัดนอกไปจากนี้ องค์กรที่ใช้อำนาจบริหารมีอำนาจตามชื่อในการบริหารราชการและปกครองประเทศภายใต้เป้าหมายสูงสุดคือการสร้างความกินดีอยู่ดีของประชาชน ส่วนอำนาจตุลาการเป็นอำนาจในการวินิจฉัย การพิจารณาพิพากษาบรรดาอรรถคดีทั้งปวงไม่ว่าจะเป็นข้อพิพาทระหว่างองค์กรภาครัฐกับองค์กรภาครัฐ องค์กรภาครัฐกับเอกชนหรือเอกชนกับเอกชนอย่างไรก็ตามขอบเขตอำนาจในการพิจารณาประเภทข้อพิพาทดังกล่าวข้างต้น ย่อมถูกจำแนกแบ่งไปตามองค์กรการใช้อำนาจตุลาการหรือศาลที่ต่างกันไป ในรายละเอียด

เช่น อำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีอันเป็นข้อพิพาทระหว่างองค์กรภาครัฐกับองค์กรภาครัฐ องค์กรภาครัฐกับเอกชน หรือเอกชนกับเอกชนอันเกี่ยวกับคำสั่งหรือสัญญาทางปกครองเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลปกครองซึ่งในประเทศไทยมีฐานะเป็นระบบศาลหนึ่งนอกเหนือไปจากศาลยุติธรรม ศาลรัฐธรรมนูญและศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง การแบ่งแยกอำนาจเป็นแต่ละฝ่ายดังกล่าวข้างต้น มิได้หมายความว่าอำนาจอธิปไตยที่ถูกแบ่งแยกเป็นแต่ละฝ่ายนี้จะต้องมีองค์กรรองรับการใช้อำนาจที่มีอำนาจเท่าเทียมกันแต่ประการใด จึงเป็นไปได้ที่องค์กรหนึ่งอาจมีอำนาจเหนือองค์กรหนึ่ง เพียงแต่ยอมมิใช่การใช้อำนาจที่เหนือกว่านั้นเป็นไปอย่างเด็ดขาดเพื่อสร้างความสามารถในการตรวจสอบและถ่วงดุล (Check and Balance) จำเป็นอยู่เองที่จะต้องมีการกำหนดมาตรการที่เป็นหลักประกันการใช้อำนาจในประการนี้ระหว่างกันอย่างมีประสิทธิภาพ

การแบ่งองค์การภาคเอกชนและองค์กรประชาชน องค์กรภาคเอกชน หมายถึง องค์กรที่จัดตั้งขึ้นจากการรวมตัวของเอกชนที่มีความคิด ความสนใจหรือมีอุดมการณ์ที่คล้ายคลึงกันเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ซึ่งรวมไปถึงพืชป่าด้วย ให้อยู่คู่กับธรรมชาติตลอดไป โดยมีการจดทะเบียนเป็นองค์กรที่ถูกต้องตามกฎหมาย

องค์กรประชาชน หมายถึง องค์กรที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวของประชาชนในหมู่บ้าน หรือในท้องถิ่นเพื่อจัดการเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ซึ่งรวมไปถึงพืชป่าด้วย ให้อยู่คู่กับธรรมชาติตลอดไปในท้องถิ่นของคนร่วมกันส่วนใหญ่ ไม่ได้จดทะเบียนเป็นองค์กรด้านพิทักษ์สิ่งแวดล้อมตามกฎหมาย มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติโดยมุ่งเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติคงไว้ซึ่งความหลากหลายของพรรณพืชป่าและสัตว์ป่าเพื่อให้เกิดภาวะสมดุลของธรรมชาติ (ขวัญศรีรินทร์ วงศ์ล้อมชัย, 2553, หน้า 133)

ทฤษฎีนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยา

ทฤษฎีนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยา (Sociological Jurisprudence) เป็นแนวความคิดหรือทฤษฎีทางนิติศาสตร์ที่เน้นบทบาทความสัมพันธ์ของกฎหมายต่อสังคมอันเป็นการพิจารณาถึงเรื่องบทบาทหน้าที่ (Functional) หรือการทำงานของกฎหมายมากกว่าการสนใจกฎหมายในแง่ที่เป็นเนื้อหาสาระ ทฤษฎีนี้เน้นเรื่องบทบาทของกฎหมายในการจัดระเบียบผลประโยชน์ของสังคม โดยเฉพาะการสร้างกฎหมายเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของส่วนรวมหรืออรรถประโยชน์ของสังคมกล่าวในแง่นี้รากฐานเชิงปรัชญาของทฤษฎีนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยาย่อมก่อให้เกิดผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงในสภาพสังคม วิถีชีวิต และระเบียบทางสังคมซึ่งเปลี่ยนแปลงโฉมจากสังคมประเพณี

ที่ไม่ซับซ้อนสู่สังคมอุตสาหกรรมที่มีแนววิธีการผลิต แบบวิธีการการใช้ชีวิตอันมีลักษณะใหม่ การใช้ชีวิตที่เต็มไปด้วยการแข่งขันเฝ้าระวังกันมากขึ้นเพื่อความอยู่รอด ได้นำไปสู่การก่อตัวขึ้นของชนชั้นแรงงานหรือชนชั้นกรรมกรและการรวมตัวจัดตั้งสหภาพแรงงานซึ่งเป็นเสมือนกลุ่มพลังต่อรองอำนาจใหม่ในสังคม นอกเหนือไปจากการก่อตัวของขบวนการแรงงานดังกล่าวแล้วเงื่อนไขหรือพัฒนาการทางสังคมในขั้นตอนของประวัติศาสตร์ดังกล่าว ยังเป็นจุดเริ่มต้นหรือจุดก่อตัวของความคิดสังคมนิยมแบบวิทยาศาสตร์

ลัทธิมาร์กซ์ (Marxism) ซึ่งกำเนิดได้ส่งผลกระทบต่อบรรยากาศทางความคิดทั่วไป ขณะนั้นอย่างมากให้หันมาสนใจหรือให้ความสำคัญต่อเรื่องความเป็นธรรมของสังคม การปกป้องผลประโยชน์ของส่วนรวม แทนที่การเน้นความสำคัญของลัทธิปัจเจกชนนิยมซึ่งให้ความสำคัญแต่เรื่องสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลคลื่นขบวนการความคิดทางด้านสังคมนิยมและการเกิดขึ้นของชนชั้นกรรมกรจำนวนมากยังเติบโตไปพร้อม ๆ กับการขยายตัวของประชาธิปไตยทางการเมือง ซึ่งเปิดทางให้ฝ่ายกรรมกรเข้ามามีบทบาททางเวทีทางการเมืองโดยตรงมากขึ้น อันหมายรวมถึงเวทีด้านองค์กรณีบัญญัติและภายใต้เงื่อนไขทางสังคมเช่นนี้เองที่กระแสวิพากษ์วิจารณ์จากฝ่ายสังคมนิยม ได้ดำเนินไปอย่างรุนแรงในลักษณะการโจมตีลัทธิปัจเจกชนนิยมระบบทุนนิยมโดยเฉพาะการโจมตีว่ากฎหมายเป็นเพียงเครื่องมือทางชนชั้นของกลุ่มคนเล็ก ๆ ซึ่งเป็นชนชั้นปกครองที่ใช้สำหรับกดขี่ประชาชน หรือเป็นกลไกที่เอื้อประโยชน์ต่อปัจเจกชนส่วนน้อยในตำแหน่งเท่านั้น ขณะเดียวกันความคิดของสำนักกฎหมายประวัติศาสตร์ที่พยายามเน้นความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายและสิ่งแวดล้อมทางสังคมซึ่งเป็นพัฒนาการของนักกฎหมายผู้เรียกร้องข้อเท็จจริงทางสังคมมากขึ้น

เยียร์ริง ในฐานะนักนิติศาสตร์ผู้ยิ่งใหญ่คนหนึ่งของเยอรมัน ถือกำเนิดจากครอบครัวนักกฎหมายซึ่งเป็นขุนนาง ด้วยเหตุนี้จึงไม่แปลกที่เขาจะได้รับการศึกษา การฝึกฝนให้เป็นนักกฎหมายที่เบอร์ลินและประสบความสำเร็จในการเป็นศาสตราจารย์ทางกฎหมายในมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงหลายแห่งในเยอรมัน ชีวิตทางปัญญาของเยียร์ริงนับเป็นอีกจุดที่น่าสนใจเบื้องต้น คำที่มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปตามระดับการรับรู้อย่างไม่หยุดนิ่ง โดยเริ่มจากช่วงต้น ๆ ที่เขาเคยเป็นสมาชิกของสำนักกฎหมายประวัติศาสตร์และเปลี่ยนไปเป็นปฏิเศรษสำนักคิดนี้ในภายหลัง อย่างไรก็ตามในการพิจารณาความเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ คงไม่อาจเป็นอนสายตาจากบริบททางสังคมเยอรมันขณะนั้นที่มีการเคลื่อนไหวของกระแสความคิดแบบก้าวหน้าดำเนินอยู่โดยทั่วไป อันส่งผลต่อการบัญญัติกฎหมายใหม่ ๆ เพื่อการปกป้องสิทธิของประชาชน จุดนี้นับเป็นอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมอันสำคัญประการหนึ่งต่อเยียร์ริง แต่ความเปลี่ยนแปลงทางความคิดของเขาคงปรากฏชัดเจนแต่เมื่อเขาหันมา

ศึกษากฎหมายโรมันอย่างเข้มข้นจริงจัง อันปรากฏเป็นงานเขียนสำคัญชื่อ “เจตนารมณ์ของกฎหมายโรมัน” (The spirit of Roman law) ผลประโยชน์และเมื่อศึกษาถึงพัฒนาการของกฎหมายโรมัน โดยละเอียดยิ่งเห็นถึงภูมิปัญญาในกฎหมายโบราณอันยิ่งใหญ่ในที่ก่อรูปแบบความคิดต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อสนองตอบ จุดมุ่งหมายในทางปฏิบัติมากกว่าสิ่งอื่น อรรถประโยชน์เชิงสังคมอันชัดเจนของเขียริงจากการเรียกร้องให้ผนึกรวมแนวความคิดทางกฎหมายเข้ากับความเป็นจริงของสังคมและเน้นบทบาทของกฎหมายเพื่อประโยชน์ต่อสังคมอย่างจริงจังว่าด้วยวัตถุประสงค์แห่งกฎหมายกล่าวได้ว่าแกนกลางความคิดสำคัญทางปรัชญากฎหมายของเขียริง

เขียริงเน้นว่ากฎหมายมิได้ดำรงอยู่โดยจุดมุ่งหมายเพื่อปัจเจกบุคคล ทว่าดำรงอยู่เพื่อรักษาประโยชน์ของปัจเจกบุคคลพร้อมกับผลประโยชน์ของสังคมในฐานะสัตว์สังคม ไม่ว่าเขาจะเป็นสมาชิกของรัฐหรือศาสนจักร มนุษย์ที่ยืนอยู่เหนือเพื่อมนุษย์ด้วยกัน ต่อปัญหาพื้นฐานสำคัญนี้เขียริงได้ให้คำตอบโดยอิง หลักเกี่ยวกับเครื่องค้ำค้ำการเคลื่อนตัวของสังคม (The principle of the levers of social motion) ซึ่งเขาสร้างขึ้นจากการเชื่อมต่อมูลเหตุจูงใจด้านความเห็นแก่ตัว (Egoistic) และการเห็นแก่ประโยชน์ผู้อื่น (Altruistic) เข้าด้วยกันสำหรับเขียริงการดำรงอยู่รอดของสังคมไม่อาจหลีกเลี่ยงได้จากความจำเป็นต้องมีการผสมผสานมูลเหตุจูงใจสองด้าน เปรียบเสมือนเครื่องมือที่เกี่ยวข้องกับมิติด้านความเห็นแก่ตัวของมนุษย์และผลักดันให้สังคมเคลื่อนตัวไปได้ดังตัวอย่างความต้องการสิ่งตอบแทนย่อมเป็นมูลเหตุจูงใจให้ให้เราประกอบธุรกิจการค้าแลกเปลี่ยนสิ่งของกันต่าง ๆ ขณะที่การข่มขู่คุกคามก็อาจปรากฏทั้งในรูปจริยธรรม ศีลธรรมและกฎหมาย การลงโทษผู้ฝ่าฝืนกฎหมายก็เป็นเครื่องมือรักษาความมั่นคงของรัฐและกฎหมาย ในสภาพที่เน้นความสำคัญของการข่มขู่ดังกล่าวเขียริงจัด ได้เป็นผู้สนับสนุนคนสำคัญต่อทฤษฎีสถาปัตยกรรมบังคับแห่งกฎหมาย (Imperative theory of Law) ความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตทางกฎหมายกับชีวิตของมนุษย์ที่มีการดิ้นรนต่อสู้เพื่อเป้าหมายที่ต้องการหรือการดำรงอยู่รอด โดยแท้จริงแล้วกฎหมายถูกบัญญัติและพัฒนาผ่านการต่อสู้ของปัจเจกชนเพื่อสิทธิของตน หากแต่เป้าหมายระยะยาวของกฎหมายมุ่งสู่การอยู่รอดของคนส่วนรวมมิใช่ปัจเจกชนคนใดคนหนึ่ง นอกเหนือจากที่เป็นปฏิปักษ์ต่อสำนักกฎหมายประวัติศาสตร์ กรณีที่เขียริงเน้นเรื่องบทบาททางสังคมของกฎหมาย โดยพิจารณาถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับชีวิตและสังคมควบคู่กันไป จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับเงื่อนไขสังคมของแต่ละช่วงตามระดับความจริงทางอารยธรรมและความต้องการแห่งยุคสมัย ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนเป็นเรื่องข้อเท็จจริงหรือสิ่งที่ต้องพิสูจน์ตรวจสอบกันในเชิงปฏิฐาน (Positive) ทั้งสิ้น การที่เขียริงเน้นความสำคัญของผลประโยชน์สังคมดังกล่าว ทำให้เขาเห็นความจำเป็นที่จะต้องมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงกฎหมายเอกชนซึ่งมีลักษณะปัจเจกชนนิยมเสียใหม่ โดยปรับปรุงแก้ไขให้เป็นแบบ

ประกันสังคม (Social Security) มากขึ้นหรือเป็นแบบต่อต้านการผูกขาด รวมทั้งกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองแรงงานต่าง ๆ ซึ่งกฎหมายในลักษณะนี้เองที่เชื่อว่าจะทำหน้าที่ควบคุมระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมให้ดำเนินไปด้วยดี ไม่ให้มีการเอารัดเอาเปรียบจนเกินไป ความคิดคัดค้านการปฏิรูปกฎหมายดังกล่าวรวมการจำกัดสิทธิในการใช้ทรัพย์สินของเอกชนหรือการยอมให้มีการยึดหรือเวนคืนทรัพย์สินบางอย่าง ซึ่งถือเป็นวิธีการแก้ไขปัญหาการประสานผลประโยชน์ระหว่างสังคมกับเอกชนทางหนึ่ง เขียวิ่งเป็นนักนิติศาสตร์ท่านแรกผู้บุกเบิกพัฒนาทฤษฎีการถ่วงดุลผลประโยชน์ในกฎหมาย อันนับเป็นคุณูปการสำคัญระดับหนึ่งต่อสังคม แม้ว่าเขาจะไม่ได้ให้คำตอบอย่างชัดเจนต่อวิธีการถ่วงดุลผลประโยชน์และแม้จะถูกรวิพากษ์วิจารณ์จากฝ่ายอนุรักษนิยมในเชิงขัดแย้งกับธรรมชาติของมนุษย์และของระบบทุนนิยมก็ตาม

ลีออน คิวกี (ค.ศ.1859-1928) เป็นศาสตราจารย์ทางด้านกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งมหาวิทยาลัยบอร์โดซ์ (Bordeaux) ในประเทศฝรั่งเศส และนับเป็นนักคิดคนสำคัญอีกผู้หนึ่งซึ่งได้รับอิทธิพลความคิดของเขียวิ่งเกี่ยวกับทฤษฎีนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยา แต่ภายหลังจากเขาได้พยายามปรับปรุงทฤษฎีดังกล่าวให้เป็นธรรมมากขึ้นในความคิดเขา โดยมีแนวโน้มลัทธิรวมการเพิ่มขึ้นด้วยความพยายามที่จะอธิบายบทบาทของกฎหมายทั้งหมดในแง่ของการปกป้องผลประโยชน์ของสังคมพร้อม ๆ กับการปฏิเสธแนวคิดดั้งเดิมเรื่องธรรมชาติของรัฐ อำนาจอธิปไตยและสิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคล

เรื่องอำนาจอธิปไตยก็เช่นกัน มิใช่ถ้อยคำที่ใช้อ้างหุรหุระและว่างเปล่า แต่หากกำเนิดจากบทบาทหน้าที่ด้านการรับใช้บริการสังคมมากกว่า แท้จริงแล้วความคิดเรื่องการบริการสังคม (Public Service) สมควรนำมาแทนที่ความคิดเรื่องอำนาจอธิปไตย บทพิสูจน์เรื่องอำนาจอธิปไตยของประชาชนต้องคว้ามั่นสร้างความสมานฉันท์ให้แก่สังคมแค่ไหน ในทำนองเดียวกันหลักความสมานฉันท์ของสังคมก็เป็นบรรทัดฐานที่ใช้ตรวจสอบความสมบูรณ์ของกฎหมายต่าง ๆ ด้วย เพราะเหตุนี้หลักความประพฤติทางศีลธรรมที่มีได้มุ่งสู่การแผ่ขยายความสมานฉันท์ของสังคมก็ย่อมมิใช่เป็นกฎหมายในทรรศนะของคิวกี

ทฤษฎีนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยา รอสโค ปาวนด์ (Roscoe Pound)

ทฤษฎีกฎหมายที่เน้นบทบาทความสำคัญของกฎหมายในเชิงสังคมวิทยา ก็ได้เข้าไปมีบทบาทเด่นในประเทศอเมริกา ผู้ซึ่งพัฒนาทฤษฎีนี้ให้มีรายละเอียดเพิ่มขึ้นในเชิงปฏิบัติและทำให้ทฤษฎีนี้เป็นที่ยอมรับแพร่หลายมากขึ้นในดินแดนปรากฏตัวของทฤษฎีนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยาในอเมริกา คงมิใช่เป็นผลจากการถ่ายทอดหรือพัฒนาความคิดของนักทฤษฎีกฎหมายจากยุโรป

เพียงอย่างเดียว ระบบคิดทางปรัชญากฎหมายของอเมริกันยังอยู่ภายใต้อิทธิพลครอบงำของทฤษฎีปฏิฐานนิยมทางกฎหมายเป็นส่วนใหญ่ อีกทั้งยึดมั่นในแนวคิดแบบเสรีนิยมทางกฎหมาย (Legal Laissez-Faire) ซึ่งไม่สนับสนุนให้รัฐใช้กลไกทางกฎหมายเข้าไปแทรกแซงเรื่องทางเศรษฐกิจหรือสังคม หรือหากจำเป็นให้แทรกแซงแต่น้อยที่สุด คงไม่น่าสงสัยถึงอิทธิพลของอุดมการณ์เสรีนิยมที่มีต่อกฎหมายในส่วนนี้ ระบบคิดเชิงปรัชญากฎหมายในยุคสมัยดังกล่าวจึงค่อนข้างเป็นแบบสำเร็จรูปในตัวเอง ระบบคิดเช่นนี้น่าจะยังดำรงอยู่ได้หากสภาพสังคมมีลักษณะทั่วไปไม่ซับซ้อน ทว่าความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็วก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ระบบคิดนี้ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เฉพาะอย่างยิ่งแรงกดดันจากขบวนการกรรมกรต่าง ๆ ที่ผุดขึ้นอย่างรวดเร็ว นับเป็นตัวการผลักดันที่สำคัญให้บรรดานักนิติบัญญัติทั้งหลายต้องหันมาใส่ใจต่อการตรากฎหมายที่มีลักษณะแทรกแซงระบบผลประโยชน์ในสังคมอย่างจริงจังจากปฏิกิริยาอันมีต่อภูมิหลังทางสังคม ดังนี้เอง รอดโค พาวนด์เริ่มตระหนักต่อปัญหาบทบาทของกฎหมายในสังคมและพัฒนาความคิดทางปรัชญากฎหมายของเขาด้วยการออกจากอิทธิพลความคิดเดิมที่ได้ร่ำเรียนมาทางปฏิฐานนิยมทางกฎหมาย ซึ่งเขาเห็นประจักษ์มากขึ้นถึงความแข็งกระด้างและลักษณะเป็นกลไก (Mechanical jurisprudence) นั้นจะเป็นใจให้พาวนด์สนใจทฤษฎีนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยาของเยียร์ริง นิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยาและสังคมวิทยากฎหมาย (จรัญ โฆษณานันท์, 2550, หน้า 258)

ทฤษฎีอรรถประโยชน์เบนแธม

เบนแธมในฐานะนักนิติศาสตร์และนักปฏิรูปกฎหมายที่มีชื่อเสียงยิ่งของอังกฤษในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 และต้นศตวรรษที่ 19 ทฤษฎีอรรถประโยชน์ของเบนแธมก็นับเป็นผลิตผลอันสำคัญของยุคสมัยที่ระบบทุนนิยม อุดมการณ์ทางการเมืองแบบเสรีนิยมหรือปัจเจกชนนิยมกำลังก้าวขึ้นมามีอิทธิพลในประวัติศาสตร์สังคมของตะวันตกแทนที่ความสัมพันธ์ทางสังคมแบบศักดินา หรือสมบูรณาญาสิทธิราชย์แบบเก่า ขณะที่คลื่นความเปลี่ยนแปลงทางสังคมใหม่ได้เกิดขึ้นหลังความสำเร็จของการปฏิวัติทางอุตสาหกรรม อุดมการณ์ความคิดที่เป็นระบบชุดใหม่ทั้งในมิติทางเศรษฐกิจ ทุนนิยม การเมือง เสรีนิยมหรือจริยธรรม ภายใต้บริบททางสังคมของอังกฤษในช่วงชีวิตของเบนแธม ความเปลี่ยนแปลงของอังกฤษสู่สังคมอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว ย่อมสร้างความจำเป็นในการปฏิรูปแก้ไขกฎหมายใหม่ ๆ เพื่อรับมือกับสภาพสังคม ฮูม (Hume) พริสต์ลีย์ (Priestley) หรือเฮลเวเชียส (Helvetius) กล่าวเฉพาะความคิดของฮูมแล้วดูเหมือนจะมีพลังอย่างมากในการลบล้าง ยุคแห่งเหตุผลของปรัชญากฎหมายธรรมชาติ แทนที่การกล่าวอ้างความบริสุทธิ์ของเหตุผลในฐานะแหล่งที่มาของการตัดสินความถูกต้อง ฮูมกลับมองเหตุผลในลักษณะผูกติดกับความ

ต้องการปรารถนาของผู้กระทำ เหตุผลไม่อาจบอกได้ว่าบุคคลควรที่จะแสวงหาหรือควรกระทำอย่างไร มันเพียงบอกให้เราทราบว่าเราจะบรรลุจุดมุ่งหมายที่เราเลือก ตัดสินใจไว้เรียบร้อยแล้วได้อย่างไรหรือโดยเครื่องมืออะไรต่างหาก การตัดสินใจเลือกหรือสรุปว่าสิ่งใดควรหรือไม่ควรก็เป็นไปตามมูลเหตุของใจ นิสัยหรือการเลือกตามใจชอบ (Preference) ของบุคคล ทั้งนี้ทั้งนั้นก็เนื่องจากธรรมชาติของมนุษย์เราที่ผสมผสานทั้งความเห็นแก่ตัวและความโอบอ้อมอารีในระดับหนึ่ง อีกทั้งยังมีความจำกัดของสิ่งดำรงชีพประกอบด้วย ในทรรศนะของสุม สิ่งที่เราเรียกว่า เหตุผลเป็นเพียงทาสผู้รับใช้ของตัณหาความอยากต่าง ๆ ในตัวมนุษย์เท่านั้น และโดยที่ความต้องการทั่วไปของมนุษย์ล้วนวางอยู่บนเรื่องการแสวงหาความสุข คุณค่าทางศีลธรรมของการกระทำขึ้นอยู่กับว่า การนำความสุขมาให้แก่ผู้กระทำหรือไม่เท่านั้น โดยนัยนี้ สุมจึงอาจจัดเป็นนักอรรถประโยชน์สมัยใหม่คนแรกก็ว่าได้ เบนแฮมมิชเป็นผู้คิดค้นลัทธิอรรถประโยชน์ขึ้นเองโดยตรง แต่หากสามารถนำเอาหลักอรรถประโยชน์มาเรียงร้อยใหม่ให้เป็นระบบขึ้นสำหรับใช้ประโยชน์ในการปฏิรูปกฎหมาย

ทฤษฎีอรรถประโยชน์ของ จอห์น สจิวัด มิลล์ (John Stuart Mill: 1806-1873) จอห์น สจิวัด มิลล์ ได้รับการยกย่องว่าเป็นปรัชญาและนักเศรษฐศาสตร์การเมืองที่มีชื่อเสียงยิ่งคนหนึ่งของอังกฤษ เรื่องการว่าด้วยหลักอรรถประโยชน์ (On Utilitarianism) ว่าด้วยเสรีภาพ (On Liberty) การพิจารณาเรื่องรัฐบาลผู้แทน (Considerations on Representative Government) และเรื่องอัตประวัติ (Autobiography) ซึ่งดูเหมือนว่างานแต่ละชิ้นที่สำคัญดังกล่าวได้ปรากฏอิทธิพลความคิดของ แฮเรียด อยู่ด้วย

ความสุขซึ่งเป็นตัวก่อบรรทัดฐานแห่งอรรถประโยชน์ที่ใช้ตรวจสอบความถูกต้องของการกระทำ มิใช่หมายถึงความสุขของใครคนใดคนหนึ่ง แต่หากเป็นความสุขของทุกคนที่เกี่ยวข้อง ลัทธิอรรถประโยชน์กำหนดให้เขาวางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัดประหนึ่งผู้ดูภายนอกที่มีความเมตตากรุณาและไม่มีส่วนได้เสียในบัญญัติอันศักดิ์สิทธิ์ของพระเยซูได้บรรจุไว้ด้วยหัวใจอันสมบูรณ์ของจริยธรรมในลัทธิอรรถประโยชน์ คำกล่าวที่ว่าขอให้เธอปฏิบัติต่อคนอื่นดังที่เธอประสงค์ให้กระทำต่อตัวเธอเช่นนั้น และจงรักเพื่อนบ้านของเธอประหนึ่งรักตัวเอง ย่อมนับเป็นอุดมคติสมบูรณ์ของศีลธรรมแบบอรรถประโยชน์ของเอกชนทุกคนมีความกลมกลืนมากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้กับผลประโยชน์ของส่วนรวมนอกเหนือจากการเน้นความสำคัญของความสุขที่ละเอียดอ่อนมากขึ้นในเชิงปัญญาและสุนทรีย์ (จรัญ โฆษณานันท์, 2550, หน้า 206)